

Socialdepartementet*Plan-, bygg- och bostadsenheten***Remissammanställning SOU 2009:79
Några begravningsfrågor**

1. Utredningsuppdraget

Genom beslut den 10 april 2008 bemyndigade regeringen en särskild utredare att se över vissa frågor inom begravningsområdet, och samma dag förordnades hovrättspresidenten Kathrin Flossing för detta uppdrag. I uppdraget ingick att behandla

- tillsynsfunktionen enligt begravningslagen (1990:1144) (begravningslagen) och begravningsförordningen (1990:1147) (begravningsförordningen) och begravningsombudens roll,
- frågan om variationer i begravningsavgiftssatserna,
- nya begrepp inom begravningsverksamheten och
- alternativ begravningsmetod (dir. 2008:39).

Genom tilläggsdirektiv den 28 maj 2009 (dir. 2009:51) gavs utredningen även i uppdrag att

- förutsättningslöst se över frågan om tiden mellan dödsfall och gravsättning eller kremering.

Utredningen, som antog namnet Begravningsutredningen (Ku 2008:01), lade i september 2009 fram betänkandet Några begravningsfrågor (SOU 2009:79).

2. Remissinstanser

Betänkandet sändes ut till 162 remissinstanser. Av dessa har 100 remissinstanser besvarat remissen. Dessutom har ytterligare 20 s.k. spontana remissvar inkommit. Sammanställningen omfattar således totalt 120 remissvar.

Remissinstanser som lämnat yttrande:

Riksrevisionen, Hovrätten för Västra Sverige, Kammarrätten i Stockholm, Skatteverket, Kammarkollegiet, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Gotlands län, Länsstyrelsen i Skåne län,

Länsstyrelsen i Hallands län, Länsstyrelsen i Värmlands län, Länsstyrelsen i Dalarnas län, Länsstyrelsen i Jämtlands län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Naturvårdsverket, Diskrimineringsombudsmannen, Nämnden för statligt stöd till trossamfund, Stockholms kommun, Tranås kommun, Uppsala läns landsting, Södermanlands läns landsting, Östergötlands läns landsting, Jönköpings läns landsting, Kalmar läns landsting, Skåne läns landsting, Värmlands läns landsting, Dalarnas läns landsting, Gävleborgs läns landsting, Jämtlands läns landsting, Svenska kyrkan, Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation (f.d. Svenska kyrkans församlingsförbund), Göteborgs stift, Härnösands stift, Karlstads stift, Linköpings stift, Luleå stift, Lunds stift, Skara stift, Stockholms stift, Strängnäs stift, Uppsala stift, Visby stift, Västerås stift, Växjö stift, Göteborgs kyrkliga samfällighet, Malmö kyrkliga samfällighet, Uppsala kyrkliga samfällighet, Norrköpings kyrkliga samfällighet, Örebro kyrkliga samfällighet, Linköpings kyrkliga samfällighet, Lunds kyrkliga samfällighet, Bollnäs-Ovanåkers kyrkliga samfällighet, Kristianstads kyrkliga samfällighet, Vänersborgs och Väne-Ryrs kyrkliga samfällighet, Visby domkyrkoförsamling, Norrtälje-Malsta församling, Lycksele församling, Söndrum-Vapnö församling, Ulricehamns kyrkliga samfällighet, Gagnefs kyrkliga samfällighet, Danmark-Funbo kyrkliga samfällighet, Lomma församling, Vreta klostets kyrkliga samfällighet, Sollefteå-Boteå kyrkliga samfällighet, Bjärreds församling, Löftadalens kyrkliga samfällighet, Vattholma kyrkliga samfällighet, Södra Öknebo kyrkliga samfällighet, Toarps kyrkliga samfällighet, Södra Sandby församling, Förlösa-Kläckeberga församling, Bro kyrkliga samfällighet, Glanshammars församling, Sorsele församling, Målilla med Gårdveda församling, Håsjö kyrkliga samfällighet (f.d. Stugun-Borgvattnets kyrkliga samfällighet), Växjö församling, Borås kyrkliga samfällighet, Jönköpings kyrkliga samfällighet, Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbund, Sveriges begravningsbyråers förbund, Fonus, Föreningen Sveriges kyrkogårdschefer, Sveriges Kyrkokamerala förening, Promessa Organic AB, Delegationen för romska frågor, Sametinget, Svenska Tornedalingars Riksförbund, Mångkulturellt centrum, Sveriges kristna råd och Sveriges buddhistiska samarbetsråd.

Följande instanser har besvarat remissen men inte lämnat synpunkter: Socialstyrelsen, Statens folkhälsoinstitut, Ekonomistyrningsverket, Länsstyrelsen i Kalmar län, Uppsala universitet, Sveriges Lantbruksuniversitet, Regelrådet, Sveriges Kommuner och Landsting och Hallands läns landsting.

Remissinstanser som inte lämnat yttrande:

Stockholms läns landsting, Kronobergs läns landsting, Blekinge läns landsting, Västra Götalands läns landsting, Örebro läns landsting, Västmanlands läns landsting, Västernorrlands läns landsting, Västerbottens läns landsting, Norrbottens läns landsting, Täby församling, Nyköpings kyrkliga samfällighet, Motala församling, Kiruna kyrkliga samfällighet, Köpings kyrkliga samfällighet, Ljungby kyrkliga

samfällighet, Vimmerby kyrkliga samfällighet, Åmåls kyrkliga samfällighet, Karlshamns församling, Västanfors-Västervåla församling, Fresta församling, Rimbo pastorats kyrkliga samfällighet, Vaxholms församling, Degerfors-Nysunds församling, Tomelillabygdens församling, Hultsfreds kyrkliga samfällighet, Skellefteå S:t Örjans församling, Karlsborgs kyrkliga samfällighet, Grästorps kyrkliga samfällighet, Aneby kyrkliga samfällighet, Fjälkinge kyrkliga samfällighet, Hällefors-Hjulsjö församling, Tranemo kyrkliga samfällighet, Almunge kyrkliga samfällighet, Valdemarsviks kyrkliga samfällighet, Kafjärdens församling, Götene församling, Skärstads kyrkliga samfällighet, Rådmansö-Frötuna kyrkliga samfällighet, Norra Kyrketorps kyrkliga samfällighet, Ryssby-Åby kyrkliga samfällighet, Klinte kyrkliga samfällighet, Films kyrkliga samfällighet, Västra Vikbolandets församling, Brösarp-Tranås församling, Grundsunda församling, Virserums kyrkliga samfällighet, Mellösa församling, Roslagsbro-Vätö kyrkliga samfällighet Nykils pastorats kyrkliga samfällighet, S:t Anna församling, Sunds kyrkliga samfällighet, Bettna kyrkliga samfällighet, Envikens församling, Finnerödja-Tiveds församling, Edefors församling, Blomskog-Trankils kyrkliga samfällighet, Luleå kyrkliga samfällighet, Sverigefinländarnas delegation, Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige, Islamiska samarbetsrådet, Judiska centrallrådet och Föreningen Humanisterna.

Instanser som lämnat spontana remissvar:

Märsta kyrkliga samfällighet, Helsingborgs kyrkoförvaltning, begravningsombuden i Göteborg Ulla Y. Gustafsson, Aziz Genc, Marianne Lindblom och Evert Eggelind, Kyrkonämnden i Kungälv kyrkliga samfällighet, begravningsombudet i Sundsvall Rune Östberg, Kungsängen-Västra Ryds församling, begravningsombudet i Södertälje och Nykvarn Ingvar Paulsson, Västra Tunhems kyrkliga samfällighet, Landskrona församling, Svenska kyrkan i Ö. Broby Emmislöv, Österhaninge församling, Värmdö församling, Västerås stifts församlingsförbund, Församlingsförbundet i Skara stift, Domkapitlet i Skara stift, Boo församling, Botkyrka församling, Lennart Lundqvist och Bengt Erman samt Börje Olsson.

3. Sammanfattning – inledning

Betänkandet Några begravningsfrågor (SOU 2009:79) sändes ut till 162 remissinstanser. Av dessa har 100 remissinstanser besvarat remissen. Dessutom har ytterligare 20 s.k. spontana remissvar inkommit. Sammanställning omfattar således totalt 120 remissvar. Sammanfattningsvis framgår det att av de 64 remissinstanser som lämnat allmänna synpunkter tillstyrker 44 instanser generellt utredningens förslag. Vidare avstyrker fem instanser och 15 ställer sig tveksamma till hela eller delar av utredningens förslag. Sammanställningen följer betänkandets struktur och omfattar avsnitten 2–8 i betänkandet. Nedan

följer en redovisning i tabellform av remissvaren gällande betänkandets huvudfrågor.

3.1 Begravningsombuden

Betänkandets förslag i sammandrag: För huvudmannen eller huvudmännen för begravningsverksamheten inom en kommun ska länsstyrelsen förordna ett begravningsombud. Förslaget i betänkandet innebär att länsstyrelserna ska ge andra trossamfund än Svenska kyrkan samt även livsåskådningsorganisationer tillfälle att föreslå begravningsombud. Den nuvarande förordnandetiden för begravningsombuden, fyra år, behålls oförändrad. När det gäller ombudens redovisning till länsstyrelserna klargörs att om ett ombud har flera huvudmän ska en årsberättelse lämnas för varje huvudman. I begravningslagen införs ett krav på begravningsombuden att särskilt kontrollera hur huvudmannen uppfyller dels sin skyldighet att tillhandahålla begravningsceremonilokaler utan religiösa symboler, dels sin skyldighet att tillhandahålla särskilda gravplatser för dem som inte tillhör något kristet trossamfund.

Remissinstans	Tillstyrker	Avstyrker	Tillstyrker delar av förslaget	Antal svarande
Myndigheter	2	-	1	3
Länsstyrelser	9	-	1	10
Landsting	2	-		2
Kommuner				0
Svenska kyrkan – nationellt	2			2
Svenska kyrkan – stift	9	1	1	11
Svenska kyrkan – samfälligheter och församlingar	19	7	2	28
Intresseorganisationer	3	-	3	6
Spontana remissvar	3	1	4	8
Summa	49	9	12	70

3.2 Länsstyrelsernas tillsyn över begravningsverksamheten

Betänkandets förslag i sammandrag: Det ska i lag klargöras att länsstyrelserna har ansvaret för tillsynen över begravningsverksamheten. Länsstyrelserna ska ansvara för utbildningen av begravningsombuden. Det införs dessutom en skyldighet för länsstyrelserna att kontrollera begravningsombudens årsberättelser och att förelägga om komplettering om de är bristfälliga. Begravningsfrågorna bör handläggas av ett betydligt färre antal länsstyrelser än i dag. Utredaren delar i allt väsentligt Koncentrationsutredningens (Ds 2007:28) bedömning när det gäller denna fråga men vill, med hänsyn till de utredningar som pågår, inte ange något bestämt antal länsstyrelser.

Remissinstans	Tillstyrker	Avstyrker	Tillstyrker delar av förslaget	Antal svarande
Myndigheter	2		1	3
Länsstyrelser	6		1	7
Landsting	1		1	2
Kommuner	1			1
Svenska kyrkan – nationellt	1			1
Svenska kyrkan – stift	8		3	11
Svenska kyrkan – samfälligheter och församlingar	21	1	4	26
Intresseorganisationer	1		7	1
Spontana remissvar	8			8
Summa	49	1	10	60

3.3 Begravningsavgifterna

Betänkandets förslag i sammandrag: I begravningslagen införs en ny bestämmelse om att den avgiftssats enligt vilken begravningsavgift ska betalas ska vara densamma inom en kommun. Skatteverket ges i uppdrag att fastställa en genomsnittlig och för kommunen gemensam avgiftssats. För att garantera att Svenska kyrkans arbete bedrivs i riktning mot en ordning med högst en begravningshuvudman per kommun bör regeringen ta initiativ till en överenskommelse med Svenska kyrkan om detta. Det införs en skyldighet för begravningshuvudmännen inom en kommun att samråda med varandra i frågor som rör förslag till begravningsavgiftssats. Begravningsavgiften för dem som är medlemmar i Svenska kyrkan ska inte längre ingå i kyrkoavgiften, utan vara fristående från denna. Kammarkollegiet ska i fortsättningen, på förslag av huvudmännen, fastställa begravningsavgiftssatserna även för dem som är medlemmar i Svenska kyrkan. Kammarkollegiet får frånga huvudmannens förslag till begravningsavgift, om förslaget inte grundas på en särredovisning av begravningsverksamhetens intäkter och kostnader eller i övrigt inte kan anses förenligt med bestämmelserna i begravningslagen.

Remissinstans	Tillstyrker	Avstyrker	Tillstyrker delar av förslaget	Antal svarande
Myndigheter	1	1		2
Länsstyrelser				0
Landsting				0
Kommuner	1			1
Svenska kyrkan – nationellt		1	1	2
Svenska kyrkan – stift	9		2	11
Svenska kyrkan – samfälligheter och församlingar	23	3	5	31
Intresseorganisationer	4		1	5
Spontana remissvar	3	6		9
Summa	37	11	9	58

3.4 Begravningsclearing

Betänkandets förslag i sammandrag: Clearingtransaktioner som sker mellan begravningshuvudmän inom en kommun ska upphöra.

Kammarkollegiet bör också fortsättningsvis varje år fastställa en taxa enligt vilken ersättning ska betalas vid en begravningsclearingsituation. Huvudmännens roll vid fastställandet av taxan bör dock stärkas. Detta bör ske genom att huvudmännen gemensamt lämnar ett förslag till taxa till Kammarkollegiet. Kammarkollegiet får till uppgift att utfärda allmänna råd om tillämpningen av taxan för begravningsclearing.

Remissinstans	Tillstyrker	Avstyrker	Tillstyrker delar av förslaget	Antal svarande
Myndigheter	1		1	2
Länsstyrelser				0
Landsting				0
Kommuner		1		1
Svenska kyrkan – nationellt	1		1	2
Svenska kyrkan – stift	4	3	1	8
Svenska kyrkan – samfälligheter och församlingar	11	6	5	22
Intresseorganisationer	5	5	1	6
Spontana remissvar	5	1		6
Summa	27	11	9	47

3.4 Andra begängelsemetoder än kremering

Betänkandets förslag i sammandrag: Lagstiftningen öppnas för andra metoder än kremering för hantering av stoft efter avlidna. Sådana metoder benämns ”andra begängelsemetoder”. För att en sådan annan begängelsemetod än kremering ska få användas fordras att regeringen har meddelat tillstånd för metoden. Ett sådant tillstånd får sökas av den som innehar en allmän begravningsplats eller av en församling. Tillstånd för en annan begängelsemetod än kremering får endast meddelas om metoden är förenlig med kravet på en värdig behandling av avlidna samt att den även i övrigt framstår som lämplig ur bl.a. etiska, miljömässiga och ekonomiska hänseenden. En anläggning för annan begängelsemetod än kremering får anordnas och hållas bara av den som innehar en allmän begravningsplats eller av en församling.

Remissinstans	Tillstyrker	Avstyrker	Tillstyrker delar av förslaget	Antal svarande
Myndigheter	1		1	2
Länsstyrelser	1		1	2
Landsting	1			1
Kommuner	1			1
Svenska kyrkan – nationellt	1			1
Svenska kyrkan – stift	11			11
Svenska kyrkan – samfälligheter och församlingar	15		4	19
Intresseorganisationer	6			6
Spontana remissvar	5			5
Summa	42		6	48

3.6 Tiden mellan dödsfall och gravsättning eller kremering

Betänkandets förslag i sammandrag: Den längsta tillåtna tiden mellan dödsfall och gravsättning eller kremering bestäms till en månad. Förslaget innebär en halvering jämfört med den tid som gäller i dag. Huvudmannen för begravningsverksamheten ska få medge anstånd med gravsättning eller kremering, om det finns skäl för det, i upp till två månader efter dödsfallet.

Remissinstans	Tillstyrker	Avstyrker	Tillstyrker delar av förslaget	Antal svarande
Myndigheter	3			3
Länsstyrelser				
Landsting	9		1	10
Kommuner			1	1
Svenska kyrkan – nationellt	1			1
Svenska kyrkan – stift	10			10
Svenska kyrkan – samfälligheter och församlingar	19	4	1	24
Intresseorganisationer	1	1	2	4
Spontana remissvar	5	2		7
<i>Summa</i>	<i>48</i>	<i>7</i>	<i>5</i>	<i>60</i>

4. Allmänna synpunkter

Sammanfattningsvis framgår det att av de 64 remissinstanser som lämnat allmänna synpunkter är det 44 instanser som generellt tillstyrker utredningens förslag, medan fem instanser avstyrker och 15 ställer sig tveksamma till hela eller delar av utredningens förslag.

Riksrevisionen avgränsar sitt yttrande till den del i utredningen som berör begravningsombuden och länsstyrelsernas roll samt kontrollen av särredovisningen. Riksrevisionen noterar att utredaren i allt väsentligt delar den kritik som framfördes i Riksrevisionens tidigare rapport. Man anser att utredningens förslag ökar förutsättningarna för att de som står utanför Svenska kyrkan får större anledning att känna förtroende för att deras intressen tas till vara.

Hovrätten för Västra Sverige tillstyrker i huvudsak utredningens förslag.

Kammarrätten i Stockholm har inget att erinra mot de förslag som läggs fram i utredningen. Dock lämnar man kommenterar till författningsförslagets utformning och definitioner.

Skatteverket förordar att uppgiften att fastställa en kommungemensam begravningsavgift för dem som inte tillhör Svenska kyrkan inte läggs på Skatteverket utan i stället på Kammarkollegiet.

Kammarkollegiet begränsar sitt yttrande till de delar som rör kollegiets ansvarsområde eller som mer direkt har betydelse för kollegiets verksamhet.

Länsstyrelsen i Stockholms län har valt att behandla de frågor som har störst betydelse för länsstyrelsens verksamhet.

Länsstyrelsen i Kalmar län har inga synpunkter på remissen.

Länsstyrelsen i Gotlands län tillstyrker i huvudsak förslaget.

Länsstyrelsen i Skåne län välkomnar förslaget och lämnar endast några få invändningar och kommentarer, men har i övrigt inget att erinra mot förslaget.

Länsstyrelsen i Hallands län tillstyrker remissen i stort.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län ställer sig tveksam till flera av bedömningarna i betänkandet. Det gäller både de behov som utredaren har definierat och utredarens bedömning av vilka effekterna blir när mer arbete läggs på länsstyrelserna. Länsstyrelsen är kritisk till att detta merarbete inte åtföljs av något resurstillskott.

Länsstyrelsen i Värmlands län har tagit del av betänkandet i de delar som avser begravningsombuden och länsstyrelsernas tillsyn över begravningsverksamheten och har inget att erinra mot de ändringar som utredaren föreslår i dessa avsnitt.

Länsstyrelsen i Dalarnas län begränsar sitt yttrande till frågorna om begravningsombuden, länsstyrelsernas tillsyn över begravningsverksamheten, ekonomiska konsekvenser samt ikraftträdande och övergångsbestämmelser.

Länsstyrelsen i Jämtlands län begränsar sitt svar till att gälla begravningsombuden, länsstyrelsens tillsyn över begravningsverksamheten och andra begångelsemetoder än kremering. I övrigt har länsstyrelsen inget att erinra mot utredningens förslag.

Länsstyrelsen i Norrbottens län yttrar sig över frågorna rörande begravningsombuden, länsstyrelsernas tillsyn över begravningsverksamheten, begrepp inom begravningsverksamheten, andra begångelsemetoder än kremering och ekonomiska konsekvenser.

Naturvårdsverket avgränsar sitt yttrande till de delar av utredningen som berör den yttre miljön, dvs. avsnittet om andra begångelsemetoder än kremering.

Diskrimineringsombudsmannen tillstyrker utredningens förslag mot bakgrund av den rådande ordningen, särskilt vad gäller förbättringen av begravningsombudsmännens arbete.

Nämnden för statligt stöd till trossamfund finner att de överväganden och de förslag som redovisas i betänkandet är ändamålsenliga och rimliga. Nämnden tillstyrker att förslagen genomförs.

Stockholms kommun anser att betänkandet i huvudsak är bra, välformulerat och väl underbyggt. Avvikande synpunkter framförs främst i samband med avsnittet om begrepp inom begravningsverksamheten.

Tranås kommun anser att utredaren har gjort ett mycket bra arbete. Kommunen lämnar endast synpunkter beträffande utredningens författningsförslag i begravningsförordningen. I övrigt instämmer kommunen i utredningens förslag.

Södermanlands läns landsting instämmer i betänkandets förslag. Synpunkter lämnas endast gällande avsnitt 8 (Tiden mellan dödsfall och gravsättning eller kremering).

Östergötlands läns landsting konstaterar att betänkandet i huvudsak behandlar generella begravningsfrågor och att detta är frågeställningar som inte berör landstingen. Man konstaterar vidare att landstingens ansvar begränsar sig till bårhusverksamhet och avger ett svar som rör denna fråga.

Kalmar läns landsting konstaterar att betänkandet endast marginellt berör landstingets verksamhet och kommenterar endast avsnitt 8 (Tiden mellan dödsfall och gravsättning eller kremering).

Skåne läns landsting anger att betänkandet nästan uteslutande berör frågor som ligger utanför sjukvårdshuvudmännens ansvars- och kompetensområden. Man stannar därför vid att kommentera avsnitt 8 (Tiden mellan dödsfall och gravsättning eller kremering).

Värmlands läns landsting framhåller att de flesta av förslagen i betänkandet inte berör landstingets verksamhet. Det är endast om avsnitt 8 (Tiden mellan dödsfall och gravsättning eller kremering) som man lämnar synpunkter.

Dalarnas läns landsting ser i princip positivt på de föreslagna förändringarna och bedömer att de inte är till nackdel för sjukvårdens verksamhet. Landstinget menar dock att förslaget om tidsgränsen mellan dödsfall och begraving respektive kremering bör skärpas och förtydligas.

Gävleborgs läns landsting begränsar sitt svar till att gälla avsnitt 8 (Tiden mellan dödsfall och gravsättning eller kremering). I övrigt har landstinget inga synpunkter.

Jämtlands läns landsting tillstyrker förslagen i betänkandet.

Svenska kyrkan vill inledningsvis påminna om de principer som ingick i förutsättningarna för det förändrade förhållandet mellan staten och Svenska kyrkan som uppkom år 2000 och det som parterna då var överens om. Bland annat skulle Svenska kyrkans församlingar få fortsatt ansvar för den övervägande delen av begravningsverksamheten. Svenska kyrkan skulle i fortsättningen själv reglera sina angelägenheter, inklusive kyrkans organisation. Kyrkans ställningstagande utgår från detta. Detta leder till att Svenska kyrkan avstyrker de förslag i betänkandet som innebär ingrepp i Svenska kyrkans rätt att bestämma över den egna organisationen.

Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation instämmer i de flesta förslagen.

Göteborgs stift ansluter sig i allt väsentligt till förslagen och de bakomliggande övervägandena, men har vissa kommentarer och invändningar.

Karlstads stift instämmer i de flesta avseenden i de förslag som presenteras i betänkandet. Stiftet har dock en principiellt avvikande mening avseende betänkandets avsnitt 2 (Begravningsombuden) och 3 (Länsstyrelsernas tillsyn över begravningsverksamheten), då stiftet anser att systemet med lekmän som begravningsombud bör omprövas/avskaffas.

Linköpings stift tycker att man i utredningen tar upp flera frågor som det är angeläget att åtgärda och hitta en bra lösning på inför framtiden.

Luleå stift instämmer i betänkandets ställningstaganden som helhet.

Lunds stift har tagit del av utredningen och uttrycker sin uppskattning över de flesta förslagen. Utredningens förslag innebär en precisering och uppstramning av befintliga bestämmelser och skulle ge bättre kvalitet på begravningsverksamheten.

Stockholms stift delar i huvudsak de slutsatser som utredarna kommit fram till.

Uppsala stift instämmer i huvudsak i de förslag som utredaren lämnar. Stiftet vill dock poängtera att det inte får vara begravningsverksamheten som styr Svenska kyrkans indelning i pastorala enheter.

Västerås stift anser att utredningens förslag har sin utgångspunkt utifrån kommunala och statliga aspekter och ser den kommunala indelningen som den optimala för att åstadkomma rationalitet och effektivitet.

Norrköpings kyrkliga samfällighet ställer sig positiv till förslagen i utredningen, men lämnar ett antal synpunkter.

Linköpings kyrkliga samfällighet har jämfört utredningens förslag med avtalet mellan Svenska kyrkan och staten vid skiljandet år 2000 och därvid funnit att utredningens förslag om en begravningshuvudman per kommun strider mot detta avtal.

Bollnäs-Ovanåkers kyrkliga samfällighet är positiv till merparten av de förändringar i begravningslagen som föreslås i utredningens betänkande.

Visby domkyrkoförsamling ställer sig positiv till utredningen och lagförslaget som helhet.

Söndrum-Vapnö församling instämmer i stort i de förslag som läggs fram, eftersom man anser att de är välgrundade och utgör ett sätt att öka effektiviteten, minska kostnaderna och uppnå lägre och enhetligare begravningsavgifter.

Gagnefs kyrkliga samfällighet instämmer i allt väsentligt i utredningens förslag.

Danmark-Funbo kyrkliga församling tillstyrker utredningens förslag i stort, men finner förslagen under betänkandets avsnitt 4 (Begravningsavgifterna) generellt sett svårare att motivera i den nuvarande utformningen.

Lomma församling föreslår i enlighet med Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbunds remissyttrande att begravningsamfälligheter bildas inom Svenska kyrkans organisation. På så sätt kan man skapa förutsättningar för en effektiv och ändamålsenlig begravningsverksamhet och en mer enhetlig begravningsavgift.

Bjärreds församling anser att utredningen är omfattande och bra och att den ger en sammanhållen syn på begravningsverksamheten.

Löftadalens kyrkliga samfällighet instämmer i stort sett i de förslag som läggs fram.

Södra Sandby församling instämmer i huvudsak med utredarens förslag.

Bro kyrkliga samfällighets uppfattning är att kyrkan som huvudman för begravningsverksamheten har ett gediget kunnande och utför sitt uppdrag med kompetens och omsorg.

Sorsele församling instämmer i stort med utredningens slutsatser och förslag.

Målilla med Gårdveda församling har tidigare efterlyst många av utredningens förslag och tillstyrker därför utan kommentarer.

Växjö församling instämmer i stort med utredningens förslag och anser att förändringar i huvudsak bör ske enligt dessa förslag.

Borås kyrkliga samfällighet anser att utredningen är komplett, men tycker att begravningsombuden borde ha erbjudits vara remissinstans.

Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbund hänvisar till det yttrande som Svenska kyrkan, Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation (f.d. Svenska kyrkans församlingsförbund) och Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbund gemensamt lämnat till Begravningsutredningen om begravningsavgiften och det lokala huvudmannaskapet för begravningsverksamheten (se bilaga 4 i SOU 2009:79). Ytterligare synpunkter återfinns i sammanställningens avsnitt 15 (Övriga synpunkter).

Sveriges begravningsbyråers förbund ställer sig bakom utredningens förslag, dock med några invändningar. Ytterligare synpunkter återfinns i sammanställningens avsnitt 15 (Övriga synpunkter).

Fonus har flera ingående synpunkter på utredningens problemområde som man anser inte bearbetats tillräckligt i utredningen. Ytterligare synpunkter återfinns i sammanställningens avsnitt 15 (Övriga synpunkter).

Promessa Organic AB har i huvudsak granskat och lämnat synpunkter på utredningens förslag i samband med avsnittet om andra begångelsemetoder än kremering. Man ger inledningsvis omfattande information om sin verksamhet och syftet med promession och konstaterar att utredningen gjort ett noggrant arbete genom att man belyst frågeställningarna på ett mångfasetterat sätt. Ytterligare synpunkter återfinns i sammanställningens avsnitt 15 (Övriga synpunkter).

Delegationen för romska frågor konstaterar inledningsvis att man i sitt arbete inte kommit att beröra begravningsfrågor i särskild mening. Deras synpunkter grundar sig därför mer på allmängiltiga iakttagelser kring romers delaktighet i frågor som angår dem, myndigheters bemötande generellt och att de allvarliga bristerna i allmänhetens kunskaper om de nationella minoriteternas rättigheter och kultur. Delegationen finner dock inga skäl att invända mot några av utredningens förslag.

Sametinget stöder i allt väsentligt utredningens förslag.

Svenska Tornedalingars Riksförbund uttrycker oro över att man i utredningen inte med ett enda ord nämner något om de nationella

minoriteterna. Ytterligare synpunkter återfinns i sammanställningens avsnitt 15 (Övriga synpunkter).

Mångkulturellt centrum påpekar att de synpunkter som centret förväntas komma med rör frågan om hur den etniska och religiösa mångfalden hanteras i de förslag som läggs fram i utredningen. Man anser att flera förslag kan bli svåra att genomföra i församlingar och på begravningsplatser där man inte har samma erfarenhet av mångfald som i mer urbana miljöer.

Sveriges kristna råd menar att även de övriga kyrkorna skulle ha getts möjlighet att komma med kommentarer till betänkandet. Samtliga samfund inom Sveriges kristna råd, med undantag av Frälsningsarmén, handlägger begravningsfrågor. Det hade varit värdefullt om Katolska kyrkan i Sverige, frikyrkorna och de ortodoxa kyrkorna också inbjudits att komma med synpunkter på utredningen, menar man. Rådet pekar på att det i utredningen rapporteras att begravningsombuden redovisar få eller inga kontakter med andra trossamfund (avsnitt 2.3.1 i betänkandet). I övrigt har rådet inget att anföra mot utredningens förslag.

Sveriges buddhistiska samarbetsråd har inget att erinra mot de lämnade förslagen. Ytterligare synpunkter återfinns i sammanställningens avsnitt 15 (Övriga synpunkter).

5. Begravningsombuden

Betänkandets förslag i sammandrag: För huvudmannen eller huvudmännen för begravningsverksamheten inom en kommun ska länsstyrelsen förordna ett begravningsombud, dock inte för kommunala huvudmän. Endast om det föreligger särskilda skäl får fler än ett ombud förordnas inom en kommun. Om fler än ett ombud förordnas för samma huvudman ska länsstyrelsen besluta om arbetsfördelningen mellan ombuden.

Länsstyrelsens beslut om förordnande av begravningsombud ska inte kunna överklagas. Till begravningsombud ska utses en för uppdraget lämplig och kvalificerad person. Genom denna regel markerar man att länsstyrelserna måste göra en aktiv lämplighets- och jävsprövning innan en person förordnas till begravningsombud. Vid bedömningen av en persons lämplighet ska särskilt beaktas kunskaper inom ekonomi samt kunskaper om och förståelse för olika religioner och livsåskådningar samt dessas begravnings seder.

Innan ett begravningsombud förordnas ska länsstyrelserna även i fortsättningen ge kommunerna tillfälle att lämna förslag på personer som är lämpliga för uppdraget.

Därutöver föreslås att länsstyrelserna ska ge andra trossamfund än Svenska kyrkan samt livsåskådningsorganisationer som är verksamma inom kommunens område tillfälle att lämna förslag på lämpliga personer innan ett begravningsombud förordnas. De förslag på begravningsombud som lämnas till länsstyrelserna ska vara skriftligt motiverade utifrån vad som anges i begravningslagen.

Den nuvarande förordnandetiden för begravningsombuden, fyra år, behålls oförändrad.

För att förstärka kontrollen av hur huvudmannen särredovisar begravningsverksamhetens intäkter och kostnader föreslås en ökad samverkan mellan begravningsombud och revisor. Begravningsombudet åläggs en skyldighet att senast den 15 maj varje år samråda med huvudmannens godkända eller auktoriserade revisor eller, om flera sådana finns, med en av dem. Samrådet ska särskilt avse huvudmannens årsredovisning och hur kravet på särredovisning uppfyllts.

När det gäller ombudens redovisning till länsstyrelsen klargörs att om ett ombud har flera huvudmän ska en årsberättelse lämnas för varje huvudman. Om det finns flera ombud för samma huvudman ska varje ombud lämna en egen berättelse. Tidpunkten för när årsberättelsen ska lämnas in förskjuts till den 31 maj varje år. Till årsberättelsen ska fogas en redogörelse över det samråd som ombudet har haft med revisorn. Av redogörelsen ska särskilt framgå hur kravet på särredovisning har uppfyllts. I begravningslagen införs ett krav på begravningsombuden att särskilt kontrollera hur huvudmannen uppfyller dels sin skyldighet att tillhandahålla begravningsceremonilokaler utan religiösa symboler, dels sin skyldighet att tillhandahålla särskilda gravplatser för dem som inte tillhör något kristet trossamfund.

Den nuvarande regleringen om att begravningsombuden själva ska begära ersättning hos respektive huvudman upphävs. I stället ska länsstyrelserna fastställa ersättningen i beslut efter att ombudens årsberättelser har godkänts. Länsstyrelsens beslut om ersättning får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Ersättningen ska även fortsättningsvis betalas av huvudmännen för begravningsverksamheten.

Det klargörs att huvudmännen även ska betala kostnaderna för begravningsombudens utbildning. Länsstyrelserna får fakturera huvudmännen sådana utbildningskostnader.

Utredaren föreslår att ersättningsnivåerna för begravningsombudens årliga grundarvode samt sammanträdesarvodet höjs. Ändringarna föreslås mot bakgrund av de förändringar av konsumentprisindex som skett sedan år 2000 då de nuvarande ersättningsnivåerna infördes.

Sammanfattningsvis framgår det att av de 70 remissinstanser som besvarat utredningens förslag rörande begravningsombuden tillstyrker 49 instanser utredningens förslag, medan nio instanser avstyrker och tolv ställer sig tveksamma till utredningens förslag. De remissinstanser som ställer sig tvekande till utredningens förslag menar att nuvarande system antingen ska behållas eller att hela systemet med begravningsombud bör avskaffas.

Riksrevisionen instämmer i utredningens förslag att minska antalet begravningsombud genom att det i begravningslagen markeras att det endast om det föreligger särskilda skäl får förordnas fler än ett begravningsombud i en kommun. Man finner det också rimligt att införa en bestämmelse i begravningslagen om att länsstyrelsen måste göra en aktiv prövning av en persons kvalifikationer och lämplighet innan han eller hon förordnas.

Hovrätten för Västra Sverige noterar att förslaget när det gäller ersättningen till ett ombud innebär att ombuden är berättigade till dels ett årligt grundarvode, dels ett sammanträdesarvode. Hovrätten instämmer i utredningens bedömning att systemet kan bidra till att årsberättelserna ges in i tid. Enligt hovrätten finns det emellertid skäl att överväga om inte sammanträdesarvodet bör utbetalas löpande enligt en separat ordning. Den fördröjda utbetalningen innebär en nackdel för ombuden.

Länsstyrelsen i Stockholms län anser att uppdraget som begravningsombud i normalfallet inte är mer omfattande än att en enda person på ett bra sätt kan inneha uppgiften gentemot huvudmännen i en kommun. Länsstyrelsen är positiv till att en generell regel ställs upp för vem som kan förordnas som ombud, så att likartade kompetenskrav ställs i hela landet. Länsstyrelsen delar utredarens uppfattning att krav på formell kompetens inte bör ställas, eftersom ett sådant krav skulle minska utbudet av lämpliga kandidater. Länsstyrelsen är även positiv till att det i begravningslagen införs ett krav på skriftlig motivering av kommunens förslag, med utgångspunkt i de kvalifikationer som anges i begravningslagen. Länsstyrelsen delar utredarens uppfattning att trossamfund utanför Svenska kyrkan samt livsåskådningsorganisationer är instanser som lämpligen bör ges nomineringsrätt. Mot bakgrund av att begravningsombudens kompetens i redovisningsfrågor kan variera ser man värdet i en ökad samverkan mellan begravningsombudet och huvudmannens revisor. Man anser dock att det är svårt att se hur detta samråd är tänkt att fungera. Länsstyrelsen delar utredarens uppfattning att ombudens ersättning från länsstyrelsen bör fastställas i ett överklagbart beslut.

Länsstyrelsen i Gotlands län tillstyrker förslaget.

Länsstyrelsen i Skåne län har inte något att erinra mot förslaget.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län anser att innan en person förordnas som begravningsombud måste det göras en aktiv lämplighets- och jävsprövning, i enlighet med förslaget. Begreppet ”kunskaper om och förståelse för olika religioner och livsåskådningar samt dessas begravnings seder” kan dock tolkas på en rad olika sätt. Formuleringen verkar olycklig utifrån ett tillämparperspektiv. Beträffande förordnandetiden bör det inte finnas hinder att eftersträva en annan tid än fyra år, t.ex. sex år som är en vanligt förekommande förordnandetid för tjänstemän. Även andra grupper bör ha rätt att nominera begravningsombud. Vidare anser man att det vore naturligt att dra paralleller till frågan om vilka trossamfund som har vigselrätt. Länsstyrelsen anser att det är rimligt att ombuden får ersättning för förlorad arbetsförtjänst. Huvudregeln bör vara att ersättning för inkomstförlust utbetalas vid ett tillfälle om året, men att inkomstförluster vid varje enskilt utbildningstillfälle inte ska beräknas.

Länsstyrelsen i Värmlands län har inget att erinra mot förslaget.

Länsstyrelsen i Dalarnas län tillstyrker utredningens förslag. Länsstyrelsen hade dock föredragit att ombudets roll formellt delats i två: en avseende ekonomiska frågor och en avseende övriga frågor, med möjlighet att förordna samma person för båda rollerna. Detta skulle sannolikt öka möjligheterna att förordna kompetenta personer. Länsstyrelsen ser det som positivt att kommunerna även fortsättningsvis ska ges tillfälle att lämna förslag på kandidater till uppdraget som begravningsombud.

Länsstyrelsen i Jämtlands län anser att systemet med begravningsombud tills vidare ska behållas, men att det bör reformeras i enlighet med förslaget.

Länsstyrelsen i Norrbottens län tillstyrker i huvudsak förslagen i betänkandet, men konstaterar också att förslagen i vissa stycken innebär en kraftigt ökad detaljreglering.

Diskrimineringsombudsmannen välkomnar förslaget som syftar till att ge ombuden större och bredare kompetens, inte minst förslaget att även andra trossamfund än Svenska kyrkan ska kunna nominera ombud. Vidare framhåller man att i ett samhälle som präglas av tilltagande mångfald finns det principiella skäl att överföra ansvaret för begravningsväsendet till en religiöst neutral huvudman. Beträffande utredningens förslag om begravningsombudens skyldighet att kontrollera tillgången till ceremonilokaler och särskilda gravplatser anser man att den rätten inte bara måste gälla lika mellan medlemmar och icke-medlemmar i Svenska kyrkan, utan också oavsett kön, könsuttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning, funktionsnedsättning eller ålder.

Nämnden för statligt stöd till trossamfund tillstyrker förslaget att koncentrera antalet ombud och även det förslag som innebär att en generell regel införs om vem som bör förordnas som begravningsombud. Vidare tillstyrker nämnden utredningens förslag om begravningsombudens skyldighet att kontrollera tillgången till ceremonilokaler och särskilda begravningsplatser.

Dalarnas läns landsting finner att förslaget är bra, då det innebär att man enklare kan "låna" platser för kistförvaring mellan de olika bisättningshusen.

Jämtlands läns landsting anser att det är bra att det ställs tydligare kompetenskrav på begravningsombuden och att kommunernas förslag till ombud ska motiveras utifrån fastställda kvalifikationskrav.

Svenska kyrkan har inget att invända mot utredningens förslag i denna del, men lämnar egna förslag till författningsändringar (se avsnitt 14 nedan om författningsförslagen). Kyrkan vill dock lämna ett antal kommentarer: I betänkandets avsnitt 2.5.10 (Begravningsombudens kontroll av särredovisningen) anges att det enligt vissa ombud finns en tendens hos huvudmännen att debitera allt fler kostnader på begravningsverksamheten. Det finns ingen närmare redogörelse om vad detta skulle stå för, menar kyrkan. Vidare saknas det uppgift om vad detta skulle vara för kostnader och om det möjligen kan röra sig om kostnader som faktiskt bör bekostas via begravningsavgiften. Kyrkan menar att påståendena inte stämmer med uppgifterna i Riksrevisionens rapport och inte heller med den information som man har fått genom Kammarkollegiet. Kyrkan har inget att invända mot att begravningsombudets skyldighet att kontrollera hur huvudmannen uppfyller sin skyldighet att tillhandahålla ceremonilokaler utan religiösa symboler och särskilda gravplatser för dem som inte tillhör något kristet samfund skrivs in i begravningslagen. Beträffande utredningens synpunkter på ceremonilokalens kvalitet undrar kyrkan om utredaren jämför dessa lokaler utan religiösa symboler med kyrkorum, och vill därför påminna om att det endast är lokaler utan religiösa symboler som finansieras via begravningsavgiften. När ceremonin hålls i Svenska kyrkans eller andra trossamfunds gudstjänstlokaler sker finansieringen genom medlemsavgifter eller liknande.

Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation (f.d. *Svenska kyrkans församlingsförbund*) delar utredarens bedömning när det gäller behovet av att utbilda begravningsombud. Det bör dock övervägas att i begravningsförordningen uttalat ange att det ska finnas en obligatorisk grundutbildning för begravningsombuden. När det gäller kompetensen för begravningsombuden vill organisationen, förutom det som angetts av utredningen, lyfta fram förmågan att hålla kontakt med företrädare för

olika religioner samt baskunskaper i livsåskådning och religion utöver bara begravningsseder.

Göteborgs stift tillstyrker utredningens förslag.

Härnösands stift anser att de föreslagna ändringarna är bra.

Karlstads stift anser att systemet med begravningsombud bör omprövas/avskaffas. Man anser att lämpligheten ska vara vägledande då kommunerna föreslår ombud. Stiftet anser vidare att länsstyrelserna bör hämta in förslag endast från kommunerna, som i sin tur bör samråda med olika trossamfund och livsåskådningsorganisationer inom kommunen.

Linköpings stift är positivt inställt till att kompetensen höjs. Däremot ifrågasätter man att utbildningen ska bekostas av huvudmannen.

Luleå stift tillstyrker förslagen till ändringar i stort och välkomnar särskilt en aktiv lämplighets- och jävsprövning av ombuden innan länsstyrelsen utser dem. Stiftet välkomnar även förslaget om ökad samverkan mellan begravningsombudet och huvudmannens revisor för ökad tydlighet kring särredovisningen av begravningsavgiften.

Lunds stift bifaller förslagen.

Skara stift instämmer i utredarens bedömning om behovet av ökad kompetens hos begravningsombuden.

Stockholms stift instämmer i att det är viktigt att ombuden har relevant utbildning och i synnerhet kunskaper om och förståelse för olika religioner, livsåskådningar och begravningsseder.

Strängnäs stift tillstyrker intentionerna i förändringsförslagen när det gäller begravningsombuden och deras uppgifter. Utredningens förslag medför dock ett inte obetydligt administrativt merarbete. Stiftet avstyrker förslaget om en huvudman per kommun.

Västerås stift stöder utredningens förslag beträffande lämplighets- och jävsprövning.

Växjö stift stöder förslaget om ett begravningsombud per kommun. Man stöder också att kvalitetskraven på årsberättelserna ska höjas. Stiftet ställer sig dock avvisande till att länsstyrelserna ska hämta in skriftligt motiverade förslag från livsåskådningsorganisationer inom kommunens område.

Göteborgs kyrkliga samfällighet tillstyrker utredningens förslag rörande begravningsombuden.

Malmö kyrkliga samfällighet tillstyrker utredningens förslag rörande begravningsombuden.

Uppsala kyrkliga samfällighet tillstyrker i huvudsak utredningens förslag, men menar att den ekonomiska kompetensen visserligen är viktig men att ombudens ekonomiska insyn i hög grad redan har eller bör få stöd genom huvudmannens egen förvaltning och revisorer. De religionsrelaterade och kulturella aspekterna av ombudens tillsyn är minst lika viktiga och kan i ännu högre grad kräva en självständig kompetens hos ombuden.

Norrköpings kyrkliga samfällighet anser att jävsfrågan måste förtydligas.

Örebro kyrkliga samfällighet ställer sig bakom förslaget att kompetensen hos begravningsombuden ska förstärkas och förtydligas.

Linköpings kyrkliga samfällighet instämmer i att man vid bedömningen av en persons lämplighet för uppdraget särskilt ska beakta dennes kompetens och lämplighet inom ekonomi samt kunskaper om och förståelse för olika religioner och livsåskådningar och dessas begravningsseder. Man instämmer också i att utbildningen för ombuden måste förbättras, men att det inte är självklart att huvudmannen ska stå för kostnaderna för detta.

Lunds kyrkliga samfällighet tillstyrker samtliga förslag rörande begravningsombuden.

Bollnäs-Ovanåkers kyrkliga samfällighet är positiv till utredningens förslag och konstaterar att högre krav på kompetens och engagemang hos begravningsombuden innebär att nivån för begravningsombudens granskande roll höjs. Kompetensen och engagemanget ska omfatta ekonomiska frågor men även förståelse för olika religioner, livsåskådningar och andra begravningsseder.

Kristianstads kyrkliga samfällighet anser att förslaget med en huvudman per kommun är bra. Dessutom instämmer man i att begravningsombudens roll skrivs in i begravningslagen som en skyldighet att särskilt kontrollera hur huvudmannen uppfyller dels sin skyldighet att tillhandahålla begravningssceremonilokaler utan religiösa symboler, dels sin skyldighet att tillhandahålla särskilda gravplatser för dem som inte tillhör något kristet trossamfund.

Vänersborgs och Väne-Ryrs kyrkliga samfällighet ställer sig bakom förslagen. Man är dock rädd att det kan bli svårt att finna kompetenta begravningsombud.

Visby domkyrkoförsamling ställer sig positiv till utredningens förslag.

Norrtälje-Malsta församling tillstyrker utredningens förslag.

Lycksele församling instämmer i huvudsak i förslaget angående begravningsombudens roll.

Söndrum-Vapnö församling tillstyrker den föreslagna ordningen med en huvudman per kommun.

Ulricehamns kyrkliga samfällighet tillstyrker utredningens förslag, men vill påtala nödvändigheten av att jävsfrågan undersöks nogga vid förordnandet av begravningsombud.

Lomma församling tillstyrker utredningens förslag.

Vreta klostets kyrkliga samfällighet avvisar förslaget med en huvudman per kommun, åtminstone för större kommuner. Samfälligheten anser bl.a. att utredningen inte tagit hänsyn till de samordningsvinster som nuvarande organisationsstruktur innebär samt vikten av det lokala engagemanget.

Sollefteå-Boteå kyrkliga samfällighet ställer sig positiv till de föreslagna förändringarna när det gäller begravningsombuden.

Löftadalens kyrkliga samfällighet tillstyrker i stort utredningens förslag.

Vattholma kyrkliga samfällighet avstyrker förslaget om att det får finnas endast en huvudman för begravningsverksamheten per kommun.

Södra Öknebo kyrkliga samfällighet avslår förslaget om ett ombud per kommun. Man anser att uppdraget även fortsättningsvis bör utföras av lekmän. Utbetalning av ersättning bör som i dag ombesörjas av varje huvudman utan inblandning av länsstyrelsen.

Toarps kyrkliga samfällighet instämmer inte i motiveringen att förslaget med endast en huvudman i varje kommun skulle göra intrång i församlingarnas organisationsfrihet.

Bro kyrkliga samfällighet instämmer i utredningens förslag till förändringar av regelverket kring begravningsombuden.

Glanshammars församling håller med utredaren om att begravningsombudens kompetens bör förbättras, men tror att ett huvudmannaskap över större områden skapar en avidentifikation. Den kunskap om gravplatser, kyrkogårdar och invånare som den lokala huvudmannen har kan gå förlorad.

Sorsele församling instämmer i utredningens bedömning när det gäller utbildning för begravningsombud och anser att allt ansvar för

utbildningen borde ligga hos länsstyrelserna om den föreslagna ordningen ska gälla.

Håsjö kyrkliga samfällighet (f.d. *Stugun-Borgvattnets kyrkliga samfällighet*) avvisar betänkandets förslag om en huvudman per kommun.

Växjö församling instämmer i förslaget, men noterar att om förslaget genomförs kommer utsedda länsstyrelser (maximalt sju stycken) att hantera ett stort antal begravningsombud. Man menar att detta kan skapa problem i tillsynen, men att det naturligtvis även kan ge möjligheter till ökad kompetens och erfarenhetsutbyte mellan begravningsombuden.

Borås kyrkliga samfällighet vill betona vikten av kompetenskrav vid anställning av begravningsombud.

Jönköpings kyrkliga samfällighet tillstyrker utredningens förslag.

Sammanfattningsvis framgår det att av de 41 kyrkliga instanser som besvarat utredningens förslag beträffande begravningsombuden tillstyrker 30 instanser utredningens förslag, medan åtta avstyrker och tre ställer sig tveksamma till utredningens förslag.

Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbund tillstyrker utredningens förslag, men framför följande synpunkter: Förbundet anser att systemet med begravningsombud fungerat dåligt och anför som skäl att ombudens roll till vissa delar är otydligt beskriven både i lag och i förarbeten. För att klargöra uppdraget anser förbundet att man i utredningen mer ingående borde ha analyserat ombudens framtida roll. Bland annat förhållandet till länsstyrelsens tillsynsfunktion borde ha belysts ytterligare. Vidare borde länsstyrelsernas behörighet att entlediga icke lämpliga ombud förtydligas. Frågan om jäv bör också ytterligare studeras, och förbundet anser bl.a. att förtroendevalda i Svenska kyrkan inte bör vara begravningsombud.

Sveriges begravningsbyråers förbund ställer sig i stort sett bakom utredningens förslag men med undantag av betänkandets avsnitt 2.5.2 (Antalet begravningsombud). Eftersom det finns så många olika trossamfund med olika inriktningar tror förbundet att det inte är hållbart med ett ombud per kommun. Den lokala förankringen skulle minska betydligt, anser man. När det gäller betänkandets avsnitt 2.5.8 (Bör andra grupper ha rätt att nominera begravningsombud?) vill man understryka vikten av att andra trossamfund ges tillfälle att utse begravningsombud. Se även sammanfattningens avsnitt 15 (Övriga synpunkter).

Fonus delar utredarens uppfattning beträffande begravningsombudens skyldighet att informera dem som inte tillhör Svenska kyrkan. Man framhåller att begravningsbyråerna är väl insatta i konsumenternas behov och önskemål när det gäller frågor som hör samman med en begravning.

Begravningsbyråerna företräder dessutom konsumenterna i förhållanden till bl.a. huvudmännen för begravningsverksamheten.

Föreningen Sveriges kyrkogårdschefer lämnar förslaget utan egna synpunkter.

Sveriges Kyrkokamerala förening ställer sig positiv till de förslag som läggs fram beträffande begravningsombuden, men lämnar följande synpunkter: Föreningen föreslår att en begravningsombudskandidat ska genomgå en obligatorisk utbildning innan vederbörande kan utses till begravningsombud. Även länsstyrelsens tillsynsansvarige bör genomgå utbildningen.

Delegationen för romska frågor delar utredarens bedömning i fråga om formella behörighetskrav och även uppfattningen att det är mer ändamålsenligt med mer allmänt utformade krav. Delegationen saknar dock ett minoritetsperspektiv på vilka kunskapskrav som bör ställas på ett begravningsombud.

Av de instanser som lämnat spontana remissvar i frågan ställer sig följande positiva till utredningens förslag: *Märsta kyrkliga samfällighet, begravningsombuden i Göteborg Ulla Y. Gustafsson, Aziz Genc, Marianne Lindblom och Evert Eggelind* (som dock ställer sig negativa till utredningens förslag beträffande utbetalningsperioder för begravningsombuden), *Kyrkonämnden i Kungälv's samfällighet, begravningsombudet i Sundsvall Rune Östberg, begravningsombudet i Södertälje och Nykvarn Ingvar Paulsson* (som dock ställer sig negativ till utredningens förslag beträffande utbetalningsperioder för begravningsombuden), *Landskrona församling, Österhaninge församling, Värmdö församling* (som dock tycker att ombudens uppdrag ska förtydligas), *Församlingsförbundet i Skara stift* och *Botkyrka församling*. Följande instans som lämnat spontant remissvar i frågan ställer sig negativ till utredningens förslag: *Boo församling*.

6. Länsstyrelsernas tillsyn över begravningsverksamheten

Betänkandets förslag i sammandrag: Det ska i lag klargöras att länsstyrelserna har ansvaret för tillsynen över begravningsverksamheten. Det ska även klargöras att länsstyrelserna har rätt att inspektera verksamhet som står under deras tillsyn och får inhämta de upplysningar och ta del av de handlingar och annat material som behövs för tillsynen.

Länsstyrelserna ska ansvara för utbildningen av begravningsombuden. Vidare införs en skyldighet för länsstyrelserna att med råd stödja begravningsombuden i deras verksamhet samt att främja ett erfarenhetsutbyte mellan ombuden. Hur utbildningen närmare ska utformas överläts åt länsstyrelserna att bestämma.

Det införs dessutom en skyldighet för länsstyrelserna att kontrollera begravningsombudens årsberättelser och att förelägga om komplettering om de är bristfälliga.

Länsstyrelserna ges möjlighet att entlediga ett begravningsombud inte bara vid misshandling från ombudets sida, utan också om denne i övrigt inte längre kan anses lämplig för uppdraget eller på dennes egen begäran. Begravningsfrågorna bör handläggas av ett väsentligt färre antal länsstyrelser än i dag. Utredaren delar i allt väsentligt Koncentrationsutredningens (Ds 2007:28) bedömning när det gäller denna fråga men vill, med hänsyn till de utredningar som pågår, inte ange något bestämt antal länsstyrelser. Utredaren förordar dock att antalet inte bör överstiga sju, utan snarare vara färre.

Sammanfattningsvis framgår det att av de 60 remissinstanser som besvarat utredningens förslag rörande länsstyrelsernas tillsyn över begravningsverksamheten tillstyrker 49 instanser utredningens förslag, medan en instans avstyrker förslaget. Tio instanser ställer sig tveksamma till utredningens förslag eftersom de menar att utredningen inte belyser behovet av extra resurstilldelning till de länsstyrelser som kommer att få ansvar för begravningsverksamheten.

Riksrevisionen tillstyrker utredningens förslag om att tydliggöra länsstyrelsernas ansvar i begravningslagen. Utredarens argumentation för detta är också viktig och klargörande. Dessutom instämmer man i utredningens förslag avseende länsstyrelsernas ansvar för begravningsombuden och för att utveckla deras kompetens. Man stöder även förslaget att länsstyrelserna bör kunna entlediga ombud. Att koncentrera begravningsfrågorna till färre länsstyrelser ses också som något positivt.

Kammarkollegiet instämmer i utredningens förslag att antalet länsstyrelser koncentreras för att få en enhetligare tillämpning och upprätthålla kompetensen. Man anser emellertid att fördelningen av arbetsresurserna inte är tillräcklig. Kammarkollegiet presenterar även ett tidigare lämnat förslag som innebär att endast en myndighet bör ha tillsynsansvar över begravningsverksamheten och att denna myndighet bör vara Kammarkollegiet.

Länsstyrelsen i Stockholms län välkomnar utredningens förslag som innebär att i lagtexten tydliggöra länsstyrelsens tillsynsansvar samt deras rätt till inspektion m.m. Myndigheten förutsätter att ansvaret för ombudens utbildning innebär ett ansvar att lösa frågan om ombudens utbildning och inte att utbildningen måste hållas i länsstyrelsernas regi. Myndigheten ser det som en självklarhet att ingivna årsberättelser även ska granskas och vid behov kompletteras. Länsstyrelsen anser att fördelarna med en koncentration av verksamheter är betydande.

Länsstyrelsen i Gotlands län anser att det i lagtexten ska införas krav på årliga inspektioner av begravningsombuden. Myndigheten anser att utbildningsansvaret för begravningsombuden bör ligga hos Kammarkollegiet.

Länsstyrelsen i Skåne län välkomnar förslaget att begravningsfrågorna i framtiden bör handläggas av ett färre antal länsstyrelser än i dag.

Länsstyrelsen i Värmlands län anser att en koncentration av länsstyrelsens verksamhet skapar utrymme för framtida anpassningar till indelningen av Sverige i större regioner och färre län.

Länsstyrelsen i Dalarnas län delar utredarens uppfattning att länsstyrelsernas verksamhet avseende begravningsfrågorna skulle vinna i kvalitet genom en koncentration till färre länsstyrelser.

Länsstyrelsen i Jämtlands län anser att om utbildning etc. av begravningsombud i länsstyrelsens regi införs kommer det att medföra ökade kostnader, vilket är något som bör beaktas. När det gäller länsstyrelsernas tillsynsansvar måste man i praktiken arbeta med tillsynsfrågorna på ett annat sätt än man hittills gjort, vilket innebär att ytterligare ett antal årsarbetskrafter kommer att behöva tas i anspråk. Länsstyrelsen delar inte utredarens uppfattning att detta kommer att kompenseras av en effektivisering. Länsstyrelsen ser dock positivt på utredningens förslag att en koncentration bör ske till ett fåtal länsstyrelser.

Länsstyrelsen i Norrbottens län tillstyrker att länsstyrelsernas tillsynsansvar klargörs i lag. Myndigheten är också positiv till förslaget att ett färre antal länsstyrelser ska handlägga begravningsfrågor.

Stockholms kommun anser att det är viktigt att de länsstyrelser som blir kvar vid en framtida koncentration av begravningsfrågorna till färre länsstyrelser får tillräckliga resurser, och att de juridiska och antikvariska delarna inom länsstyrelserna samarbetar vid bedömningen av t.ex. överklaganden.

Dalarnas läns landsting anser att man bör förtydliga ansvaret så att det klargörs att det även kommer att omfatta tillsyn av lokaler, innefattande inventering, kontroll av ansvarsfrågor och verksamhetens skötsel mot bakgrund av bl.a. Socialstyrelsens föreskrifter. Man framhåller även att länsstyrelserna bör kunna ges rätt till vitesföreläggande eller nyttjandeförbud i de fall ett föreläggande inte följs.

Jämtlands läns landsting anser att det är bra att länsstyrelsens tillsynsansvar preciseras.

Svenska kyrkan har inget att invända mot utredningens förslag i denna del.

Göteborgs stift anser att det är bra att man i utredningen avstår från att föreslå en obligatorisk årlig inspektion från länsstyrelsens sida. Utredningens förslag rörande utbildning av begravningsombud och sättet att utbetala ersättning till ombuden tillstyrks av stiftet.

Härnösands stift anser att de föreslagna ändringarna är bra. Stiftet ser även positivt på att tillsynen skärps och att kompetensen höjs.

Karlstads stifts principiella uppfattning är att länsstyrelserna bör åläggas det fulla ombuds- och tillsynsansvaret. Beträffande ombudens utbildning framhåller stiftet att samråd bör ske med t.ex. Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation och Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbund.

Linköpings stift anser att huvudmannen för begravningsverksamheten bör få yttra sig i ärendet innan ett begravningsombud entledigas. Stiftet undrar varför inte något ombud ska förordnas när kommunen är huvudman.

Luleå stift ser det som viktigt med en väl fungerande tillsyn av begravningsverksamheten och att det klargörs att det är länsstyrelsen som ansvarar för denna.

Lunds stift bifaller förslagen.

Skara stift välkomnar att det tydligt framgår av begravningslagen att länsstyrelsen har ett tillsynsansvar över begravningsverksamheten.

Stockholms stift föreslår att utbildningen ska utformas enhetligt i hela landet.

Strängnäs stift har inget att erinra mot utredningens förslag.

Visby stift välkomnar utredningens förslag när det gäller begravningsombudens utbildning och även förslaget om en minskning av antalet ombud. Antalet länsstyrelser som ska ha tillsynsansvaret borde dock övervägas ytterligare.

Västerås stift tycker att antalet länsstyrelser som handlägger begravningsfrågor bör förbli oförändrat. Bland annat hävdar stiftet att närheten till huvudmän och begravningsombud är viktigt för att riktiga bedömningar ska kunna göras.

Göteborgs kyrkliga samfällighet ställer sig skeptisk till att länsstyrelserna ska ha tillsynsansvar över begravningsverksamheten, men tillstyrker utredningens förslag rörande utbildning av begravningsombuden.

Malmö kyrkliga samfällighet tillstyrker förslagen i stort.

Uppsala kyrkliga samfällighet avstyrker utredningens förslag när det gäller omfattningen av minskningen av antalet länsstyrelser som ska utöva tillsyn över begravningsverksamheten, men tillstyrker i övrigt förslaget.

Norrköpings kyrkliga samfällighet instämmer i förslaget att antalet länsstyrelser som ska handlägga begravningsfrågor begränsas.

Örebro kyrkliga samfällighet har inget att erinra mot förslaget.

Linköpings kyrkliga samfällighet instämmer i att länsstyrelsen ska ha tillsyn över begravningsverksamheten och att ombuden ska ses som en förstärkning av länsstyrelsens tillsyn och inte som en ersättning.

Lunds kyrkliga samfällighet tillstyrker utredningens förslag att begravningsfrågorna i framtiden inte handläggs på 21 länsstyrelser som i dag, utan koncentreras till ett väsentligt färre antal länsstyrelser.

Bollnäs-Ovanåkers kyrkliga samfällighet är positiv till förslaget att antalet länsstyrelser koncentreras till ett fåtal, alternativt en enda länsstyrelse. Möjligheter och krav ska ställas på fördjupad utbildning för berörda länsstyrelser.

Kristianstads kyrkliga samfällighet tillstyrker förslaget i stort.

Vänersborgs och Väne-Ryrs kyrkliga samfällighet ser positivt på att länsstyrelsens ansvar för tillsyn av begravningsverksamheten skärps. Man instämmer även i utredarnas förslag att färre länsstyrelser får i uppdrag att handha ansvaret över begravningsverksamheten.

Visby domkyrkoförsamling erinrar om att förslaget om en begränsning av antalet länsstyrelser också kommer att innebära minskad lokalkännedom.

Norrtälje-Malsta församling tillstyrker utredningens förslag.

Lycksele församling anser att det i lag ska framgå att den utbildning som länsstyrelsen beslutar om ska vara obligatorisk för den som tar på sig uppdraget som begravningsombud. Beträffande förslaget att koncentrera tillsynen över begravningsverksamheten till maximalt sju länsstyrelser anser man att tillsynen i så fall ska ske från en länsstyrelse mitt i regionen och inte från ytterkanterna.

Ulricehamns kyrkliga samfällighet tillstyrker förslaget, med tillägget att det bör vara färre än sju länsstyrelser som handlägger begravningsärenden så att bedömningarna blir enhetligare.

Lomma församling tillstyrker utredningens förslag.

Sollefteå-Boteå kyrkliga samfällighet är positiv till förändringen som innebär att ansvaret för begravningsverksamheten koncentreras till färre länsstyrelser.

Löftadalens kyrkliga samfällighet tillstyrker i stort utredningens förslag.

Södra Öknebo kyrkliga samfällighet tillstyrker att länsstyrelserna ska ha en betydligt aktivare roll i utbildningen av begravningsombud.

Glanshammars församling stöder utredningens förslag om att färre länsstyrelser ska vara tillsynsmyndighet.

Håsjö kyrkliga samfällighet (f.d. *Stugun-Borgvattnets kyrkliga samfällighet*) har ingen kommentar till utredningen i denna del.

Växjö församling instämmer i förslaget och menar att kompetensen och effektiviteten ökar om ett mindre antal länsstyrelser har hand om begravningsfrågor och tillsynen. Antalet länsstyrelser som ska ha detta ansvar föreslås minimeras till endast en, alternativt att ansvaret överförs till en särskild myndighet/organisation.

Borås kyrkliga samfällighet föreslår att ansvaret läggs på endast en länsstyrelse för att man ska uppnå ökad kompetens och bättre möjligheter för kontroll och uppföljning.

Jönköpings kyrkliga samfällighet tillstyrker utredningens förslag.

Sammanfattningsvis framgår det att av de 38 kyrkliga instanser som besvarat utredningens förslag beträffande länsstyrelsernas tillsyn över begravningsverksamheten tillstyrker 30 instanser utredningens förslag, medan en instans avstyrker och sju ställer sig tveksamma till utredningens förslag.

Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbund tillstyrker utredningens förslag. Man ser det som en fördel om länsstyrelsernas roll förtydligas ytterligare och att ekonomiska resurser tilldelas länsstyrelserna för tillsynsverksamheten.

Föreningen Sveriges kyrkogårdschefer är positiv till att tillsynen av begravningsverksamheten skärps. Föreningen anser att länsstyrelserna har en viktig roll som man hittills inte prioriterat. En koncentration av tillsynen till ett färre antal länsstyrelser välkomnas därför.

Sveriges Kyrkokamerala förening ser positivt på en skärpning av länsstyrelsernas befogenheter vid tillsynen av begravningsverksamheten. Föreningen anser att om en resursförstärkning inte är möjlig måste man säkra kompetensen på området genom att koncentrera tillsynen till färre länsstyrelser i landet.

Delegationen för romska frågor påminner om att lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk trädde i kraft den 1 januari 2010. Denna lag innebär bl.a. en skyldighet för förvaltningsmyndigheter att ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt möjligt samråda med representanter för minoriteterna i sådana frågor.

Sametinget anser att det är viktigt att det på de utsedda länsstyrelserna finns kunskaper och insikt i samernas syn på avlidna och begravningsceremonin, en ceremoni som i det samiska samhället tillmäts stor betydelse.

Av de instanser som lämnat spontana remissvar i frågan ställer sig följande positiva till utredningens förslag: *Begravningsombuden i Göteborg Ulla Y. Gustafsson, Aziz Genc, Marianne Lindblom och Evert Eggelind, begravningsombudet i Sundsvall Rune Östberg, begravningsombudet i Södertälje och Nykvarn, Ingvar Paulsson, Landskrona församling, Värmdö församling* (som också kan tänka sig en länsstyrelseavdelning som ansvarar för hela landet i frågan), *Västerås stifts församlingsförbund, Församlingsförbundet i Skara stift och Botkyrka församling.*

7. Begravningsavgifterna

Betänkandets förslag i sammandrag: I begravningslagen införs en ny bestämmelse om att den avgiftssats enligt vilken begravningsavgift ska betalas ska vara densamma inom en kommun. Förslaget ska ses som ett första steg mot en ordning med en huvudman för begravningsverksamheten inom en kommun. Kammarkollegiet bör också i fortsättningen fastställa en begravningsavgiftssats för varje huvudman för begravningsverksamheten. Skatteverket ges i uppdrag att därefter – om det finns flera begravningshuvudmän inom en kommun – fastställa en genomsnittlig och för kommunen gemensam avgiftssats enligt vilken invånarna inom kommunen ska betala begravningsavgift.

För att garantera att Svenska kyrkans arbete bedrivs i riktning mot en ordning med högst en begravningshuvudman per kommun bör regeringen ta initiativ till en överenskommelse med Svenska kyrkan om detta. I denna överenskommelse bör ingå en s.k. kontrollstation, dvs. att en utvärdering görs efter viss tid när det gäller bl.a. hur arbetet har bedrivits samt hur antalet huvudmän och begravningsavgiftssatserna har

förändrats. Det införs en skyldighet för begravningshuvudmännen inom en kommun att samråda med varandra i frågor som rör förslag till begravningsavgiftssats. Begravningsombudet eller begravningsombuden i kommunen ska göras delaktiga i processen.

Begravningsavgiften för dem som är medlemmar i Svenska kyrkan ska inte längre ingå i kyrkoavgiften, utan vara fristående från denna.

Kammarkollegiet ska i fortsättningen, på förslag av huvudmännen, fastställa begravningsavgiftssatserna även för dem som är medlemmar i Svenska kyrkan. Kammarkollegiet får frånga huvudmannens förslag till begravningsavgift om detta inte grundas på en särredovisning av begravningsverksamhetens intäkter och kostnader eller i övrigt inte kan anses förenligt med bestämmelserna i begravningslagen.

Sammanfattningsvis framgår det att av de 58 remissinstanser som besvarat utredningens förslag rörande begravningsavgifterna tillstyrker 37 instanser förslaget, medan elva instanser avstyrker och nio ställer sig tveksamma till utredningens förslag. De remissinstanser som avstyrker utredningens förslag menar att de förslag som innebär ett ingrepp i Svenska kyrkans organisation och struktur inte bör genomföras.

Skatteverket menar att arbetsuppgiften att fastställa en avgiftssats för varje kommun ter sig ”främmande”. Denna uppgift borde i stället falla på Kammarkollegiet. Skatteverket förordar att Kammarkollegiet därför även fastställer den gemensamma begravningsavgiften.

Kammarkollegiet tillstyrker förslaget, men med tillägget att Kammarkollegiet direkt ska meddela Skatteverket vilka avgiftssatser som fastställts för respektive huvudman.

Nämnden för statligt stöd till trossamfund tillstyrker förslaget.

Stockholms kommun är positiv till förslaget att samma begravningsavgiftssats ska gälla för alla invånare i en kommun oavsett i vilken församling i kommunen de bor, så att man på sikt kan effektivisera verksamheten och sänka nivån på begravningsavgiften. Dessutom anser man att det är rätt att begravningsavgiften helt skiljs från kyrkoavgiften och att alla oavsett medlemskap i Svenska kyrkan betalar begravningsavgift.

Svenska kyrkan avstyrker förslagen då de innebär ingrepp i den kyrkliga organisationen. Man avvisar också förslagen om nya uppgifter för trossamfundets nationella nivå under en övergångsperiod.

Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation anser att betänkandets avsnitt 4 (Begravningsavgifterna) är ambivalent och att de angivna bestämmelserna borde anges som övergångsbestämmelser.

Göteborgs stift välkomnar utredningens förslag om en enhetlig begravningsavgift i varje kommun som ett sätt att möta det föreslagna framtida kravet på en begravningshuvudman per kommun.

Härnösands stift anser att alla invånare inom en kommun ska betala samma begravningsavgift. Helst vill stiftet se ett utjämningsystem för hela Sverige, så att alla i hela landet betalar samma begravningsavgift. Förslaget med en huvudman för varje kommun från 2018 tillstyrks.

Karlstads stift anser att det beträffande antalet huvudmän i en kommun är angeläget att man i kommande lagstiftning beaktar den inomkyrkliga strukturutredningens rekommendation samt Sveriges Kommuner och Landstings tankar gällande kommunal och regional framtidsplanering.

Linköpings stift finner utredningens förslag acceptabla.

Luleå stift ser positivt på en gemensam avgiftssats eftersom det kan upplevas som mer rättvist av kommunmedborgarna.

Lunds stift ser positivt på en gemensam begravningsavgift inom en kommun. Stiftet arbetar med strukturfrågor inom stiftet och anser det orimligt att begravningsverksamheten ska styra församlingsindelningen. Begravningsutredningens förslag kommer att kräva en ändring av kyrkoordningen med innebörden att partiella samfälligheter åter får bildas, vilket inte är möjligt med dagens regelverk, framhåller stiftet.

Skara stift välkomnar en utjämning av begravningsavgifterna, men man ställer sig tveksam till utredningens modell att fr.o.m. år 2012 ta ut en enhetlig begravningsavgift inom en kommun.

Stockholms stift har inga invändningar mot förslaget.

Strängnäs stift ställer sig tveksamt till utredningens utgångspunkt att en gemensam begravningsavgift per kommun är ett allmänt känt önskemål/krav. En avgift per kommun kommer med stor sannolikhet att initialt innebära en höjd avgift för många invånare i kommunen. En huvudman per kommun innebär inte med automatik att verksamheten kommer att drivas mer rationellt än i dag, anser stiftet. Stiftet tillstyrker däremot att en avgift ska gälla oavsett om man är medlem i Svenska kyrkan eller ej.

Uppsala stift stöder utredningens förslag.

Visby stift välkomnar utredningens förslag med en avgift per kommun.

Växjö stift välkomnar utredningens förslag med en avgift per kommun. Även en från kyrkoavgiften fristående begravningsavgift välkomnas.

Göteborgs kyrkliga samfällighet ser förslaget om en enhetlig begravningsavgift i varje kommun som ett naturligt steg, precis som det framtida kravet om en huvudman per kommun.

Malmö kyrkliga samfällighet tillstyrker förslaget om en enhetlig begravningsavgift.

Uppsala kyrkliga samfällighet tillstyrker utredningens förslag att Kammarkollegiet fastställer avgiften även för Svenska kyrkans medlemmar. Man avstyrker däremot utredningens förslag i de delar som rör en gemensam begravningsavgift per kommun och att kyrkans organisationsarbete ska drivas på i riktning mot en huvudman i varje kommun.

Norrköpings kyrkliga samfällighet anser att kravet på en huvudman ska införas 2014. Man anser att skattefrågorna rörande begravningsverksamheten måste utredas vidare.

Örebro kyrkliga samfällighet är positiv till att man på olika sätt försöker få en jämnare begravningsavgift, samtidigt som man försöker sänka den totalt sett. Däremot ställer sig samfälligheten negativ till att det fr.o.m. 2018 bara skulle få finnas en huvudman inom varje kommun.

Linköpings kyrkliga samfällighet tillstyrker att den avgiftssats enligt vilken begravningsavgiften betalas ska vara densamma inom en kommun.

Lunds kyrkliga samfällighet instämmer i förslaget om en utjämning av avgiftssatserna för begravningsverksamheten. Man tillstyrker även att begravningsavgiften och kyrkoavgiften skiljs åt för kyrkotillhöriga.

Bollnäs-Ovanåkers kyrkliga samfällighet anser att det är en god ordning att det ska vara samma huvudman för en kommun från och med år 2018. På samma sätt menar församlingen att det är positivt att avgifterna inom en kommun från år 2011 ska ha utjämnats. Däremot är man negativ till att begravningsavgiften och kyrkoavgiften ”bryts ut” från varandra. Man är emellertid positiv till förslaget att Skatteverket fastställer en gemensam begravningsavgift inom en kommun där det finns fler huvudmän.

Vänersborgs och Väne-Ryrs kyrkliga samfällighet ställer sig positiv till förslaget om en utjämning av begravningsavgiften.

Visby domkyrkoförsamling ställer sig bakom lagförslaget med en gemensam begravningsavgift inom en kommun.

Norrtälje-Malsta församling anser att en övergång till en huvudman och en begravningsavgift i varje kommun ska göras i ett steg och att detta bör kunna ske tidigare än 2018. Innan man inför samma begravningsavgift i

en kommun bör länsstyrelsen eller Kammarkollegiet se till att varje församling redovisar begravningsverksamheten på ett likvärdigt sätt.

Lycksele församling föreslår att man utreder möjligheten att den avgiftssats enligt vilken begravningsavgiften betalas ska vara densamma i hela riket. Församlingen anser vidare att det på skattsedeln tydligt ska framgå att begravningsavgiften är en statlig avgift.

Söndrum-Vapnö församling tillstyrker den föreslagna samordningen av begravningsavgifterna inom en och samma kommun. Kammarkollegiet bör dessutom ges rätt att efter samråd fastställa avgift för begravning.

Ulricehamns kyrkliga samfällighet tillstyrker utredningens förslag men anser att tidpunkten för förändringen bör tidigareläggas till 2014.

Gagnefs kyrkliga samfällighet anser att begravningsavgiften bör vara densamma i hela riket.

Danmark-Funbo kyrkliga församling anger att man är mycket nöjd med den ordning som råder i dag, men att man inser att det finns behov av samordning av begravningsverksamheten inom en kommun. Man anser dock att införandet av en enhetstaxa för begravningsverksamheten inom en kommun inte bör ske förrän de olika församlingarnas begravningsverksamhet inom kommunen har samordnats under en huvudman.

Lomma församling tillstyrker utredningens förslag.

Sollefteå-Boteå kyrkliga samfällighet avstyrker bestämt utredningens förslag i den del som avser begravningsavgifter och modellen för påverkan på nya indelningar av Svenska kyrkans enheter.

Löftadalens kyrkliga samfällighet tillstyrker den föreslagna samordningen av begravningsavgifterna inom en och samma kommun. Samfälligheten påpekar att invånarna i kommunen kommer att uppleva avgiften som betydligt rättvisare än dagens modell.

Södra Öknebo kyrkliga samfällighet yrkar avslag på förslaget om en gemensam begravningsavgift per kommun. En rimlig begravningsavgift bör kunna fastställas i församlingarna inom ramen för begravningsombudens samarbete med revisorerna.

Förlösa-Kläckeberga församling anser att i första hand bör nuvarande regelverk behållas. Församlingen ser ingen naturlig koppling mellan kommungränser och begravningsavgifter. Om en utjämning av avgifterna ska ske bör begravningsavgiften vara enhetlig över hela landet.

Bro kyrkliga samfällighet tycker inte att samma begravningsavgift ska införas inom en och samma kommun. Samfälligheten välkomnar en fortsatt diskussion om hur man på bästa sätt kan effektivisera, samordna och utveckla begravningsverksamheten med målet att hålla nere begravningsavgifterna.

Sorsele församling ser inte kommunen som en alternativ driftsansvarig för begravningsverksamheten. Församlingen vill fästa uppmärksamhet på behovet av kompletterande utredning kring dilemmat med höga begravningsavgifter för befolkningsmässigt små församlingar/kommuner med stora avstånd och i många fall flera begravningsplatser.

Håsjö kyrkliga samfällighet (f.d. *Stugun-Borgvattnets kyrkliga samfällighet*) tillstyrker utredningens förslag beträffande begravningsavgifterna.

Växjö församling instämmer i förslaget.

Borås kyrkliga samfällighet anser att huvudmannaskapet för begravningsverksamheten bör ligga på stiftet. Därmed uppnås hög kompetens och enhetliga avgifter.

Jönköpings kyrkliga samfällighet tillstyrker utredningens förslag.

Sammanfattningsvis framgår det att av de 44 kyrkliga instanser som besvarat utredningens förslag beträffande begravningsavgifterna tillstyrker 32 instanser utredningens förslag, medan fyra instanser avstyrker och åtta ställer sig tveksamma till utredningens förslag.

Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbund instämmer i utredarens överväganden och tillstyrker förslaget om begravningsavgifter. Förbundet anser att detta på sikt främjar verksamheten, även om det under en övergångsperiod kommer att medföra administrativa problem. Förbundet vill se en särskild utredning med uppdrag att se över frågan rörande mervärdesskatt i begravningsverksamheten.

Sveriges begravningsbyråers förbund ställer sig bakom utredningens förslag.

Föreningen Sveriges kyrkogårdschefer delar uppfattningen att begravningsverksamheten kan effektiviseras, men pekar också på hinder som försvårat en sådan utveckling. Föreningen menar att det är angeläget att begravningshuvudmännen inom Svenska kyrkan ges möjlighet att göra avdrag för mervärdesskatt vid köp av varor och tjänster. Detta skulle möjliggöra fler driftsentreprenader inom verksamheten.

Sveriges Kyrkokamerala förening anser att det är en god ordning att staten föreslår en utjämning av begravningsavgifterna inom en kommun fr.o.m.

2011 samt att det fr.o.m. 2018 ska finnas en huvudman per kommun för begravningsverksamheten.

Av de instanser som lämnat spontana remissvar i frågan ställer sig följande positiva till utredningens förslag: *Kyrkonämnden i Kungälv's kyrkliga samfällighet, Landskrona församling och Botkyrka församling*. Följande instanser som lämnat spontana remissvar i frågan ställer sig negativa till utredningens förslag: *Västra Tunhems kyrkliga samfällighet, Landskrona församling, Österhaninge församling, Värmdö församling, Västerås stifts församlingsförbund och Boo församling*.

8. Begravningsclearing

Betänkandets förslag i sammandrag: Clearingtransaktioner som sker mellan begravningshuvudmän inom en kommun ska upphöra.

Kammarkollegiet bör också fortsättningsvis varje år fastställa en taxa enligt vilken ersättning ska betalas vid en begravningsclearingsituation. Huvudmännens roll vid fastställandet av taxan bör dock bli större. Detta bör ske genom att huvudmännen gemensamt lämnar ett förslag till taxa till Kammarkollegiet. Förslaget ska lämnas till Kammarkollegiet senast den 1 april varje år.

Kammarkollegiet får till uppgift att utfärda allmänna råd om tillämpningen av taxan för begravningsclearing.

Sammanfattningsvis framgår det att av de 47 remissinstanser som besvarat utredningens förslag rörande begravningsclearing tillstyrker 27 instanser utredningens förslag, medan elva instanser avstyrker och nio ställer sig tveksamma till utredningens förslag. De remissinstanser som avstyrker utredningens förslag menar att dagens system med begravningsclearing fungerar.

Kammarkollegiet tillstyrker förslaget, men med två undantag. När det gäller fastställande av taxan anser myndigheten att utredningens förslag om att huvudmännen senast den 1 april varje år gemensamt ska lämna förslag till taxa ska ändras så att huvudmännen och innehavare av enskild begravningsplats ska lämna motiverat förslag på taxa för clearing. Detta bör enligt myndigheten ske senast den 1 mars varje år. Myndigheten anser att samrådskyldigheten i 47 § första stycket andra meningen i begravningsförordningen ska kvarstå, men med det tillägg som angetts ovan. När det gäller tillämpningen av taxan tillstyrker myndigheten inte utredningens förslag om tillägget i 48 § första stycket sista meningen i begravningsförordningen. Kammarkollegiet ser det inte som nödvändigt att föreskriva att kollegiet ska utfärda allmänna råd om tillämpningen av taxan.

Samtliga länsstyrelser har avstått från att yttra sig i frågan.

Stockholms kommun anser att det är viktigt att modellen med begravningsclearing blir kvar så att man kan behålla den nuvarande principen att den enskilde medborgaren ges så stor valfrihet som möjligt att få gravsättas var man så önskar och inte endast i hemförsamlingen/hemkommunen. Kommunen anser att det är riktigt att låta Begravningsrådet vara det organ som får i uppdrag att samordna huvudmännens förslag till clearingtaxa till Kammarkollegiet.

Svenska kyrkan ställer sig positiv till clearingsystemet som sådant eftersom det underlättar för den enskilde att kunna välja var man vill bli begravd. Kyrkan menar dock att utredarna inte klarlagt hur stort problemet är beträffande dem som bor på äldreboende, trots utredningens enkätförfrågan i ärendet. Kyrkan tar inte ställning till om clearingtransaktionerna inom en kommun ska upphöra eller ej.

Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation vill göra utredaren uppmärksam på att dagens clearingregler styrs av hos vilken huvudman gravsättningen sker (9 kap. 7 och 10 §§ begravningslagen). Problem uppstår främst i samband med urngravsättningar samt i sådana situationer där det är fler än två huvudmän inblandade. Om clearingbestämmelserna i begravningslagen tolkas strikt är det endast den huvudman där gravsättningen skett som har rätt att begära clearingersättning för kostnader hänförliga till utförda tjänster enligt 9 kap. 6 § begravningslagen, framhåller man. De huvudmän som enligt lagens mening inte är förrättningshuvudmän, men som utfört någon av de tjänster som anges i 9 kap. 6 § skulle följaktligen inte ha rätt att begära någon clearingersättning. Samma problematik gör sig gällande i de fall de anhöriga bestämmer sig för att sprida askan i naturen eller föra ut den ur landet, eftersom det då inte finns någon förrättningshuvudman alls. Vidare ger begravningslagen anhöriga rätt att avvakta med en urngravsättning i upp till ett år från det att stoftet kremerats. Har de anhöriga då inte redan från början bestämt var urnan ska gravsättas tvingas alla inblandade parter, såväl huvudman som begravningsbyrå, att avvakta med faktureringen.

Göteborgs stift tillstyrker förslaget om att Begravningsrådet inom Svenska kyrkan får till uppgift att föreslå taxor för begravningsclearingen.

Härnösands stift tycker att det är bra begravningsclearingen ska upphöra mellan begravningshuvudmän inom samma kommun.

Linköpings stift anser att staten helt och hållet ska avstå från att ge förslag när det gäller begravningsclearingsfrågor.

Lunds stift ser ingen anledning till att clearingen upphör under perioden för en övergång till ett system med en huvudman.

Skara stift tillstyrker framlagda förslag.

Stockholm stift har inga invändningar mot förslagen.

Västerås stift ifrågasätter det rimliga i att betrakta en person endast som en kostnad.

Växjö stift anser att den nuvarande ordningen med begravningsclearing fungerar. Konsekvenserna av att clearingsystemet mellan huvudmännen inom en kommun upphör behöver utredas närmare.

Göteborgs kyrkliga samfällighet tillstyrker förslaget.

Malmö kyrkliga samfällighet tillstyrker förslaget och välkomnar speciellt förslaget att Begravningsrådet inom Svenska kyrkan får i uppgift att föreslå taxor.

Uppsala kyrkliga samfällighet avstyrker utredningens förslag att begravningsclearingen ska upphöra mellan huvudmännen i en kommun. Man tillstyrker förslaget att Begravningsrådet får i uppdrag att föreslå clearingtaxa.

Örebro kyrkliga samfällighet anser att så länge det finns olika huvudmän inom en kommun bör clearingen bibehållas.

Linköpings kyrkliga samfällighet anser att clearingen bör följa huvudmannaskapet.

Lunds kyrkliga samfällighet tillstyrker förslaget.

Bollnäs-Ovanåkers kyrkliga samfällighet är positiv till förslaget, som innebär smärre justeringar av systemet med begravningsclearing.

Vänersborgs och Väne-Ryrs kyrkliga samfällighet ställer sig bakom förslaget om att clearingen inom en kommun ska upphöra. Man anser dock att systemet ska vara oförändrat tills systemet med en huvudman per kommun genomförts. Samfälligheten ställer sig också bakom förslaget om att Kammarkollegiet utfärdar allmänna råd om tillämpningen av taxan.

Visby domkyrkoförsamling ställer sig bakom utredningens förslag.

Norrtälje-Malsta församling tillstyrker utredningens förslag.

Lycksele församling anser att clearingtransaktioner mellan huvudmän inom en kommun inte ska upphöra förrän det finns endast en huvudman inom en kommun.

Söndrum-Vapnö församling tillstyrker att begravningsclearing inom en kommun upphör under övergångstiden.

Ulricehamns kyrkliga samfällighet tillstyrker utredningens förslag.

Lomma församling tillstyrker utredningens förslag.

Löftadalens kyrkliga samfällighet tillstyrker att begravningsclearingen upphör under övergångstiden.

Södra Öknebo kyrkliga samfällighet anser att begravningsclearingen bör hanteras som i dag.

Förlösa-Kläckeberga församling anser att ingen ändring bör göras av rådande system.

Bro kyrkliga samfällighet anser inte att det nu är aktuellt med en förändring.

Sorsele församling anser att ett tydliggörande av lagtexten angående clearing behöver ske.

Glanshammars församling stöder utredningens förslag om begravningsclearing.

Växjö församling instämmer i förslaget men menar att ett omedelbart borttagande av clearingtransaktioner mellan huvudmän inom samma kommun skapar lika stora orättvisor som det befintliga systemet.

Borås kyrkliga samfällighet föreslår att inga övergångsregler bör gälla.

Jönköpings kyrkliga samfällighet tillstyrker utredningens förslag.

Sammanfattningsvis framgår det att av de 32 kyrkliga instanser som besvarat utredningens förslag beträffande begravningsclearing tillstyrker 16 instanser utredningens förslag, medan nio instanser avstyrker och sju ställer sig tveksamma till utredningens förslag.

Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbund tillstyrker att huvudmännen och deras representanter ges större inflytande vid fastställande av taxan. Samtidigt konstaterar man att kostnaderna för framtagande av underlag bör läggas på staten och inte på huvudmännen.

Sveriges begravningsbyråers förbund anser att det behövs förändringar när det gäller kostnaden för bärningen av kistan till graven i samband med begravningsceremonin.

Fonus föreslår att systemet med begravningsclearing vidgas till att även omfatta bäring i samband med begravningsceremonin.

Föreningen Sveriges kyrkogårdschefer är positiv till att clearingsystemet bibehålls.

Sveriges Kyrkokamerala förening är positiv till de förslag som utredaren lämnar.

Sametinget stöder förslaget att clearingtransaktioner mellan huvudmän inom en kommun ska upphöra samt att det ska framgå i begravningsförordningen att Kammarkollegiet utfärdar allmänna råd om tillämpningen av taxan.

Av de instanser som lämnat spontana remissvar i frågan ställer sig följande positiva till utredningens förslag: *Begravningsombudet i Sundsvall Rune Östberg, Landskrona församling, Värmdö församling, Västerås stifts församlingsförbund och Botkyrka församling*. Följande instans som lämnat spontant remissvar i frågan ställer sig negativ till utredningens förslag: *Västra Tunhems kyrkliga samfällighet* (som menar att frågan om clearing måste avvakta tills utjämnningen av begravningsavgiften genomförts).

9. Begrepp inom begravningsverksamheten

Betänkandets förslag i sammandrag: I begravningsförordningen införs rättsliga definitioner av kistgravplats, urngravplats, kolumbarium och urnmur, kistmur, minneslund, kistminneslund, askgravlund samt askgravplats. Av definitionerna framgår bl.a. om upplåtelsen sker med gravrätt eller inte.

Begreppet ”begränsad gravrätt” införs i begravningslagen. Det är fråga om en gravrätt som upplåts med de begränsningar av gravrättsinnehavarens rättigheter och skyldigheter som framgår av begravningslagen. Begränsningarna gäller rätten att bestämma över gravanordningen och gravplatsen samt skyldigheten att sköta gravplatsen. Motsvarande regler som gäller för aska som har gravsatts i en urnmur eller i ett kolumbarium när gravrätten har upphört ska gälla även för stoft som har gravsatts i en kistmur. Vid gravsättning av stoft i en kistmur gäller särskilda regler, bl.a. vad avser den kista som används.

En bestämmelse om rätten att ansöka om att återfå en gravrätt som har återlämnats införs i begravningslagen. Det klargörs också att den s.k. fredningstiden, dvs. upplåtarens skyldighet att behålla gravplatsen under minst 25 år från den senaste gravsättningen, även gäller i de fall ett återlämnande av gravrätten sker av gravrättsinnehavaren.

Vissa ytterligare bestämmelser om minneslundar, kistminneslundar, askgravlundar och askgravplatser införs i begravningsförordningen. I bestämmelserna regleras bl.a. vissa frågor om närvarorätt vid gravsättningen samt upplåtarens skötsel- och underhållsansvar.

Vidare regleras rätten till namnuppgifter vid gravplatsen för askgravlundar och askgravplatser.

Det införs även en skyldighet för upplåtaren att utfärda ett bevis över gravsättning i minneslund, kistminneslund och askgravlund.

I samband med väsentliga förändringar av en minneslund, kistminneslund eller askgravlund införs en skyldighet för upplåtaren att på lämpligt sätt informera om förändringen och bakgrunden till denna.

Sammanfattningsvis framgår det att av de 47 remissinstanser som besvarat utrednings förslag rörande begrepp inom begravningsverksamheten tillstyrker 29 instanser utredningens förslag, medan fyra instanser avstyrker och 14 ställer sig tveksamma till utredningens förslag. Ytterligare redovisning återfinns i sammanfattningens avsnitt 14 om författningsförslagen.

Hovrätten för Västra Sverige anser att definitionerna bör flyttas från förslaget till förordning för att i stället infogas i lagförslaget (jämför s. 230 i betänkandet). Eftersom begreppen utgör ett viktigt moment i lagen bör de även definieras i lagen. Enligt hovrättens uppfattning är begreppet ”gravskick” mindre väl valt. Detta begrepp leder enligt vedertaget språkbruk till tanken på i vilket tillstånd en grav är, t.ex. att graven är ovårdad och därmed i ett dåligt skick. I brist på bättre alternativ förordar hovrätten att uttrycket ”gravsättningsformer” i stället används. Begreppet ”kistgravplats” förslås ersättas med formuleringen ”med plats för ett eller flera stoft i eller utan kista”. Hovrätten anser vidare att ett förtydligande bör göras med innebörden att förvaring av en kista i en kistmur kan bryta mot gravfriden (s. 224 f.). Hovrätten ifrågasätter om ett återfående av återlämnad gravrätt kommer att ha en sådan omfattning i praktisk tillämpning att en rättslig reglering är påkallad.

Samtliga länsstyrelser har avstått från att yttra sig i frågan.

Diskrimineringsombudsmannen välkomnar en ordning som ger den ökade mångfalden inom begravningsväsendet en rättslig reglering.

Stockholms kommun anser att utredningens förslag på vilka gravskick som ska tillåtas i framtiden inte är tillräckligt väl utrett. Man anser vidare att utredningen i samband med begreppsdefinitionerna inte klart skiljer mellan vad som är gravanläggningar och vad som är gravskick. De exempel på redan använda begrepp som definieras som gravskick täcker inte in de varianter som redan används i dag, framhåller man. Kommunen

tror att det i framtiden finns behov av många fler nya typer av gravanläggningar än de som tas med i utredningsförslaget. Kommunen välkomnar utredningens förslag till ny upplåtelseform benämnd ”begränsad gravrätt”. Kommunen anser dock att denna nya upplåtelseform borde ges en mer flexibel definition. Upplåtaren borde via ordningsregler för gravkvarter få fastställa de exakta reglerna. Kommunen anser att det av begravningslagen på ett bättre sätt bör framgå att även den nya upplåtelseformen ”begränsad gravrätt” innefattas när det i lagen står ”gravrätt”. Man anser vidare att det av författningstexterna också måste framgå att det som regleras för askgravplatser även gäller öviga upplåtelser med begränsad gravrätt, t.ex. nischer i kolumbarier eller urn- och kistmurar. Kommunen stöder utredningens förslag att regler införs för intyg om gravsättning inom gravanläggningar där gravsättning sker utan gravrätt.

Svenska kyrkan har inget att erinra mot utredningens förslag i denna del.

Göteborgs stift välkomnar utredningens förslag till definition av gravskick liksom skyldigheten att utfärda bevis vid gravsättning utan gravrätt. Eftersom utredaren låter bli att föreslå någon reglering av ordningsföreskrifter i en minnes/askgravlund menar stiftet att någon reglering inte heller bör ske vad gäller informationsverksamheten.

Härnösands stift tillstyrker förslaget.

Karlstads stift menar att begreppet asklund bör behållas och inte ersättas av uttrycket askgravlund.

Linköpings stift anser att de nya gravskick som vuxit fram genom åren kan behöva regleras rättsligt.

Lunds stift bifaller förslagen.

Skara stift noterar med tillfredsställelse att några tidsangivelser inte görs vad gäller utfärdande av bevis över gravsättning i minneslund, kistminneslund eller askgravlund. När det gäller nedgrävning av aska i askgravlund anser stiftet att även detta ska ske utan närvaro av anhöriga. Begravningsförordningens § 13 c bör således kompletteras med en bestämmelse om att detta kan ske utan närvaro av anhöriga.

Stockholms stift har inga invändningar mot förslagen.

Strängnäs stift ser med tillfredsställelse på att använda begrepp nu tydligt definieras.

Visby stift anser att behovet av att reda ut de olika begreppen i begravningsverksamheten är lätt att förstå eftersom det är avgörande att man talar samma språk i känsliga frågor.

Västerås stift tillstyrker utredningens förslag.

Växjö stift tillstyrker utredningens förslag.

Göteborgs kyrkliga samfällighet tillstyrker förslaget till definition av gravskick liksom införandet av en skyldighet att utfärda bevis vid gravsättning utan gravrätt. Däremot ställer man sig tveksam till förslaget om informationsskyldighet vid förändring av minneslund eller askgravlund.

Malmö kyrkliga samfällighet ser positivt på att begreppet och syftet med "begränsad gravrätt" förs in i såväl begravningslagen som begravningsförordningen och därmed får en rättslig definition. Däremot tycker man inte att några definitioner av de olika gravskicken och gravanläggningarna, som föreslås i utredningen, ska införas i begravningsförordningen.

Uppsala kyrkliga samfällighet tillstyrker utredningens förslag när det gäller införandet av begränsad gravrätt i begravningslagen, men avstyrker förslaget om att föra in en rad nya begrepp för gravskick i begravningsförordningen.

Norrköpings kyrkliga samfällighet lämnar en rad definitionsförslag som enligt deras uppfattning skulle undanröja eventuella missförstånd. Man anger däremot inte närmare var dessa skulle föras in, varför de utesluts i denna sammanställning.

Örebro kyrkliga samfällighet har inget att erinra mot förslaget.

Linköpings kyrkliga samfällighet har inget att invända mot utredningens förslag.

Lunds kyrkliga samfällighet tillstyrker utredningens förslag att de nya gravskick som har vuxit fram under senare år (t.ex. askgravlund och askgravplats) definieras rättsligt.

Bollnäs-Ovanåkers kyrkliga samfällighet är mycket positiv till förslaget att rättsligt reglera begreppen för olika gravskick i regelverket.

Kristianstads kyrkliga samfällighet anser att förslagen rörande upplåtelseformer täcker dagens behov och att de är utformade på ett sådant sätt att de även bör kunna gälla i framtiden. Man framhåller att den föreslagna struktureringen är tydlig.

Visby domkyrkoförsamling lämnar följande definitionsförslag: Begreppet "kistgravplats" (jfr s. 46 i betänkandet) bör omfatta en eller flera kistor och/eller urnor/askor. Definitionen av "urngravplats" bör omfatta en

eller flera urnor och/eller askor. Man anser att det inte bör finnas några lagliga hinder att gravsätta aska utan hölje i såväl kistgravar som urngravar. Församlingen påpekar att begreppet minneslund i betänkanudet beskrivs som ett kollektivt gravområde utan några namnuppgifter (s. 47). Man framhåller även att det finns askgravplatser som upplåtits med gravrätt men utan närvarorätt vid gravsättningen samt att namnuppgifter får placeras i anslutning till askgravplatser (stenrösen, murar etc.) men inte vid själva platsen för gravsättningen.

Norrtälje-Malsta församling tillstyrker utredningens förslag.

Lycksele församling anser att begreppet ”kistmur” inte bör finnas med bland de rättsliga definitionerna i begravningsförordningen. Begreppet ger upphov till så många frågetecken att det bör avföras.

Ulricehamns kyrkliga samfällighet tillstyrker utredningens förslag.

Lomma församling tillstyrker utredningens förslag och påpekar samtidigt att det är viktigt att begreppen blir enhetliga och att lagens intentioner återspeglas i det dagliga livet på våra kyrkogårdar. Man anser att det viktigaste är att begränsad gravrätt införs för att lösa problemen med nuvarande askgravplatser, men också för att möjliggöra nya gravskick i framtiden.

Södra Öknebo kyrkliga samfällighet framhåller att begreppet ”begränsad gravrätt” bör definieras rättsligt i begravningslagen. Varje gravskick måste relateras till griftefrid, anonymitet, miljöskäl och etiska skäl, menar man. Dessutom ser man positivt på skyldigheten att utfärda gravbrev.

Glanshammars församling instämmer i utredningens förslag om att bevis över gravsättningen alltid ska utfärdas och att den som är nära anhörig kan återfå återlämnad gravrätt. Församlingen menar också att det är bra att begravningskicken definieras.

Bro kyrkliga samfällighet välkomnar ett förtydligande av definitionerna för gällande gravskick.

Håsjö kyrkliga samfällighet (f.d. *Stugun-Borgvattnets kyrkliga samfällighet*) tillstyrker förslaget.

Växjö församling instämmer i förslaget, men anser att förtydliganden bör göras avseende gravskick, upplåtelseform och eventuell anonymitet samt hur dessa begrepp ska kombineras för de gravskick som är vedertagna i dag. Även sådana upplåtelseformer som gör det möjligt att tillfoga ytterligare gravskick i framtiden samt äldre gravskick av typen mausoleum, gravkor etc. bör definieras.

Borås kyrkliga samfällighet föreslår att begreppet ”askgravlund” ändras till ”askminneslund” så att man får bort ordet ”grav” som är ett begrepp som lätt tolkas som gravplats med gravrätt.

Jönköpings kyrkliga samfällighet tillstyrker utredningens förslag.

Sammanfattningsvis framgår det att av de 33 kyrkliga instanser som besvarat utredningens förslag beträffande begrepp inom begravningsverksamheten tillstyrker 24 instanser utredningens förslag. Ingen instans avstyrker förslaget men nio ställer sig tveksamma till utredningens förslag.

Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbund tillstyrker förslaget, men anser att frågan ytterligare behöver utredas för eventuell komplettering i begravningsförordningen.

Sveriges begravningsbyråers förbund anser att det i dag råder total begreppsförvirring gällande gravskick. De som kommer i kontakt med anhöriga i första läget är begravningsbyråerna. Det är då av största vikt att de gravskick som finns kan kommuniceras med de anhöriga, anser förbundet. Man vill även framhålla vikten av att det i begravningsförordningen skrivs in vad som gäller vid icke närvarorätt vid gravsättningen.

Fonus ifrågasätter den av utredningen valda lösningen när det gäller gravskicken. Man anser att regelsystemet blir svårt att överblicka för såväl huvudmännen som den enskilde. Fonus anser att det saknas grund för att införa ett sådant nytt begrepp som ”begränsad gravrätt”. Man finner det av rättssäkerhetsskäl mer angeläget att stärka det redan befintliga begreppet ”gravrätt”. I övrigt välkomnar Fonus utredningens förslag om en vidgad informationsskyldighet rörande gravskick m.m.

Föreningen Sveriges kyrkogårdsschefer anser att de definitioner av olika gravskick och gravanläggningar som anges i utredningen inte bör införas i begravningsförordningen. Föreningens förslag är att man istället i begravningslagen anger att upplåtelseformerna definieras på följande vis: 1) med upplåtande av gravrätt, 2) med upplåtande av begränsad gravrätt, 3) utan gravrätt, 4) anonym. Föreningen motiverar detta med att den lokala begravningshuvudmannen därmed ges frihet att själv besluta utifrån lokala behov och traditioner.

Sametinget menar att länsstyrelsen ska ha skyldighet att samråda med berörd sameby när en ansökan om att sprida aska i naturen inkommit.

Av de instanser som lämnat spontana remissvar i frågan ställer sig följande positiva till utredningens förslag: *Märsta kyrkliga samfällighet*, *Landskrona församling* (dock inte beträffande ”kistmur”) och *Västerås stifts församlingsförbund*. Följande instanser som lämnat spontana

remissvar i frågan ställer sig negativa till utredningens förslag: *Begravningsombudet i Sundsvall Rune Östberg, Botkyrka församling* (som menar att det räcker att tala om gravplats med gravrätt, gravplats med begränsad gravrätt och anonym gravplats), *Lennart Lundqvist och Bengt Erman* (som menar att utredningens förslag om att begreppet ”begränsad gravrätt” införs i stället bör ersättas med följande text i begravningslagen 2 kap 12 §: ”En begravningsplats och dess gravplatser ska av huvudmannen hållas i ordnat och värdigt skick. För vård och underhåll av gravplatsen därutöver har huvudmannen rätt att ta ut en skälig avgift”) och *Börje Olsson* (som menar att utredningen i vissa avseenden distanserar sig från vedertagna begrepps nedärvda betydelse, vilket medför att olika nytillkomna (grav)gestaltningar och regeladministrativa utanverk, som inte på något sätt medför någon förändring av sedan länge gängse begängelseskick, gravsättningsformer eller gravtyper, i betänkandet framställs som bärare av nya gravskick).

10. Andra begängelsemetoder än kremering

Betänkandets förslag i sammandrag: Lagstiftningen öppnas för andra metoder än kremering för hantering av stoft efter avlidna. Sådana metoder benämns ”andra begängelsemetoder”. För att en annan begängelsemetod än kremering ska få användas fordras att regeringen har meddelat tillstånd för metoden. Ett sådant tillstånd får sökas av den som innehar en allmän begravningsplats eller av en församling. Tillstånd för en annan begängelsemetod än kremering får endast meddelas om metoden är förenlig med kravet på en värdig behandling av avlidna samt om den även i övrigt framstår som lämplig ur bl.a. etiska, miljömässiga och ekonomiska hänseenden. Ett tillstånd får förenas med särskilda villkor, både för metoden som sådan och för gravsättningen av stoftrester.

Vad som anges i begravningslagen och begravningsförordningen om kremering och aska efter kremering ska äga motsvarande tillämpning i samband med annan begängelsemetod samt för de stoftrester som uppkommer efter hantering enligt sådan metod. Om annat inte beslutas får stoftresterna också gravsättas i en kista.

En anläggning för en annan begängelsemetod än kremering får anordnas och hållas bara av den som innehar en allmän begravningsplats eller av en församling. En innehavare av en sådan anläggning har samma skyldigheter som en innehavare av ett krematorium har enligt begravningslagen och begravningsförordningen.

Det införs en obligatorisk tillståndsprövning enligt miljöbalken även för andra anläggningar än krematorier.

Sammanfattningsvis framgår det att av de 48 remissinstanser som besvarat utredningens förslag rörande andra begängelsemetoder än

kremering tillstyrker 42 instanser utredningens förslag. Inga instanser avstyrker förslaget men sex instanser ställer sig tveksamma till utredningens förslag.

Hovrätten för Västra Sverige anser att regeringsprövningen är den övergripande prövningen. Avgörande för länsstyrelsen vid prövningen enligt miljöbalken är att en anläggning kan godkännas först när det står klart att metoden som sådan får användas. Enligt hovrätten saknas det antagligen skäl att uppföra en begängelseanläggning före det att tillstånd för metoden har getts. Hovrätten anser därför att en miljöprövning bör kunna inledas först när metoden som sådan är godkänd.

Länsstyrelsen i Stockholms län har avstått från att yttra sig i frågan.

Länsstyrelsen i Gotlands län har avstått från att yttra sig i frågan.

Länsstyrelsen i Skåne län har avstått från att yttra sig i frågan.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län har avstått från att yttra sig i frågan.

Länsstyrelsen i Värmlands län har avstått från att yttra sig i frågan.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har avstått från att yttra sig i frågan.

Länsstyrelsen i Jämtlands län menar att för att kunna bedöma om ”anläggningar som ska användas för andra begängelsemetoder än kremering” obligatoriskt ska vara tillståndspliktiga behövs mer information om hur de olika metoderna påverkar miljön och människors hälsa. Det är till stor del dessa faktorer som bör vara avgörande för huruvida en verksamhet ska vara tillstånds- eller anmälningspliktig. Enligt länsstyrelsens uppfattning skulle krematorier kunna vara anmälningspliktiga verksamheter med generella föreskrifter.

Länsstyrelsen i Norrbottens län tillstyrker utredarens förslag om att en obligatorisk tillståndsprövning enligt miljöbalken ska ske av anläggningar som ska användas för andra begängelsemetoder än kremering.

Naturvårdsverket har ingen invändning mot utredningens förslag att det ska krävas tillstånd från regeringen för en ny begängelsemetod, dvs. för metoden som sådan. När det gäller tillståndsplikten anser man att det för begängelsemetoder i princip i dag bara finns ett alternativ till kistbegravning, nämligen kremering. Krematorier omfattas av tillståndsplikt enligt miljöbalken på grund av miljöeffekterna. Naturvårdsverket menar att det därför är rimligt att utgå från att tillståndsplikt för anläggningar kan behövas även för nya begängelsemetoder. Man framhåller att det av naturliga skäl i dag är okänt vilken miljöpåverkan presumtiva nya metoder kommer att ha. Därför talar regelförenklingskäl emot den ordning som föreslås i

utredningen. Naturvårdsverket vill således att tillståndsplikt ska gälla för alla framtida nya metoders anläggningar. Man påminner om att regeringen då även avgör om verksamheten ska räknas som A- eller B-verksamhet, i enlighet med förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd, dvs. om verksamheterna ska prövas av miljödomstol eller länsstyrelse.

Stockholms kommun anser att utredningens förslag att genom ett regeringsbeslut möjliggöra nya begångelseformer är en riktig lösning på hur sådana ska kunna införas i Sverige. Kommunen anser att det även i förslaget till lagreglering borde förtydligas hur själva godkännandet av en ny metod ska gå till.

Jämtlands läns landsting menar att det är bra att en rättslig reglering sker av de gravskick som förekommer och att det öppnas upp för andra begångelsemetoder än kremering. Den reglering som föreslås kring begångelsemetoder är väl avvägd.

Svenska kyrkan har inget att erinra mot utredningens förslag i denna del.

Göteborgs stift har inget att erinra mot att regeringen ges befogenhet att besluta om nya begångelsemetoder med de tydliga förutsättningar som utredningen anger.

Härnösands stift tillstyrker utredningens förslag.

Karlstads stift anser att begreppet ”stoftrester” inte bör införas i begravningslagen.

Linköpings stift anser att det är viktigt att andra begångelseanläggningar prövas ingående ur olika perspektiv innan tillstånd ges.

Luleå stift tillstyrker förslaget, men vill understryka vikten av att regeringen noga beaktar de etiska aspekterna innan man ger tillstånd till nya begångelsemetoder.

Lunds stift har inget att erinra, förutom att det tydligt bör framgå att regeringen ska inhämta yttranden innan frågan om tillstånd till en ny begångelsemetod fattas.

Skara stift tillstyrker framlagda förslag.

Stockholms stift har inga invändningar mot förslagen.

Strängnäs stift anser att förslaget att regeringens godkännande krävs inför utveckling av nya metoder är positivt.

Västerås stift tillstyrker utredningens förslag.

Växjö stift tillstyrker utredningens förslag.

Göteborgs kyrkliga samfällighet har inget att erinra mot utredningens förslag.

Malmö kyrkliga samfällighet tillstyrker utredningens förslag.

Uppsala kyrkliga samfällighet tillstyrker utredningens förslag.

Norrköpings kyrkliga samfällighet vill tillägga att begreppet "begängelsemetod" bör införas, vilket således innebär att "kremering" ersätts med "begängelse". Begreppet "stoftrester" bör ersättas med "begängelserester".

Linköpings kyrkliga samfällighet har inget att invända mot utredningens förslag.

Lunds kyrkliga samfällighet tillstyrker utredningens förslag att nya begängelsemetoder inte får användas innan regeringen har meddelat tillstånd för metoden.

Bollnäs-Ovanåkers kyrkliga samfällighet är positiv till de förslag som framförs i utredningen.

Kristianstads kyrkliga samfällighet anser att vid andra begängelsemetoder, som exempelvis promession eller resomation, måste dessa prövas med stor försiktighet. Samfälligheten framhåller att begängelseformer är känsliga frågor och innan det kan lagstiftas om sådana bör en debatt ha förts i media, inom samfunden, i kyrkoråd och i kyrkogårdsnämnder.

Vänersborgs och Väne-Ryrs kyrkliga samfällighet ställer sig bakom utredningens förslag.

Visby domkyrkoförsamling ställer sig positiv till utredningens förslag.

Norrtälje-Malsta församling vill inte yttra sig i frågan.

Lycksele församling anser inte att det finns anledning att öppna lagstiftningen för nya metoder för hantering av stoft efter avlidna.

Ulricehamns kyrkliga samfällighet tillstyrker utredningens förslag.

Lomma församling tillstyrker utredningens förslag.

Södra Öknebo kyrkliga samfällighet anser att inga andra metoder än jordbegravning och kremering bör tillåtas.

Glanshammars församling menar att när det gäller nya begravningsmetoder är det viktigt att det sker en noggrann etisk prövning av dessa.

Håsjö kyrkliga samfällighet (f.d. *Stugun-Borgvattnets kyrkliga samfällighet*) tillstyrker utredningens förslag.

Växjö församling instämmer i utredningens förslag.

Jönköpings kyrkliga samfällighet tillstyrker utredningens förslag.

Sammanfattningsvis framgår det att av de 31 kyrkliga instanser som besvarat utredningens förslag beträffande andra begångelsemetoder än kremering tillstyrker 27 instanser utredningens förslag. Ingen instans avstyrker förslaget men fyra instanser ställer sig tveksamma till utredningens förslag.

Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbund tillstyrker utredningens förslag.

Sveriges begravningsbyråers förbund ställer sig helt bakom förslaget att det ges möjlighet till ändring i lagstiftningen.

Fonus ansluter sig till vad utredaren redovisat. Man konstaterar samtidigt att endast ett fåtal förfrågningar när det gäller andra alternativ än kremering och jordbegravning har inkommit inom deras verksamhet.

Föreningen Sveriges kyrkogårdschefer är positiv till att öppna för nya begångelsemetoder efter prövning i enlighet med utredningens förslag.

Promessa Organic AB anser att promession självklart bör skrivas in i lagen på samma sätt som kremation finns beskriven. Något annat är inte acceptabelt och ordalydelsen kan göras lika enkel som den är för kremation, framhåller man. Vidare anser företaget att en prövning enligt miljöbalken bör ske. Man anser dock att en ansökan hos regeringen vore överflödigt och alltför tidskrävande.

Sametinget håller med utredaren om att de miljömässiga aspekterna ska prövas både inom ramen för regeringens tillståndsprövning och den obligatoriska miljöprövningen innan tillstånd ges för nya begångelsemetoder.

Av de instanser som lämnat spontana remissvar i frågan ställer sig följande positiva till utredningens förslag: *Märsta kyrkliga samfällighet*, *Begravningsombudet i Sundsvall Rune Östberg*, *Landskrona församling*, *Västerås stifts församlingsförbund* och *Botkyrka församling*.

11. Tiden mellan dödsfall och gravsättning eller kremering

Betänkandets förslag i sammandrag: Den längsta tillåtna tiden mellan dödsfall och gravsättning eller kremering ska bestämmas till en månad. Förslaget innebär en halvering av den tid som gäller i dag. Huvudmannen för begravningsverksamheten ska få medge anstånd med gravsättning eller kremering, om det finns skäl för det, i upp till två månader efter dödsfallet. Ytterligare anstånd ska, precis som i dag, kunna medges av Skatteverket om det finns särskilda skäl för det.

Sammanfattningsvis framgår det att av de 60 remissinstanser som besvarat utredningens förslag rörande tiden mellan dödsfall och gravsättning eller kremering tillstyrker 48 instanser utredningens förslag, medan sju instanser avstyrker och fem ställer sig tveksamma till utredningens förslag. Se även sammanfattningens avsnitt 15 (Övriga synpunkter).

Hovrätten för Västra Sverige tillstyrker utredningens förslag att tiden mellan dödsfallet och begravningen eller kremeringen förkortas till en månad. Enligt hovrättens uppfattning riktar sig den nya lagstiftningen även till huvudmännen. För att lagstiftningen ska få någon effekt bör inte den som i många fall står för förseningen kunna befria sig från att uppfylla sina skyldigheter genom att meddela sig själv ett anstånd. Det borde åtminstone krävas att de anhöriga gör en ansökan om det, anser hovrätten.

Skatteverket instämmer i utredningens förslag att tiden mellan dödsfall och gravsättning eller kremering bör förkortas. Detta förslag kan i och för sig föra med sig ett större antal ansökningar om anstånd, framhåller man. Eftersom anstånd upp till den nuvarande tidsfristen enligt förslaget ska prövas av begravningshuvudmännen förutses ingen ökad arbetsbelastning för Skatteverket.

Nämnden för statligt stöd till trossamfund tillstyrker förslaget. Den signal som förslaget sänder anses av nämnden vara fördelaktig, även om många av de samfund som myndigheten företräder anser att även en månad är ”en störande lång tid”.

Stockholms kommun ställer sig tveksam till att man lagstiftar om att gravsättning och kremering ska ske inom en månad efter dödsfallet, särskilt om detta införs utan att det finns tillräckliga sanktionsmöjligheter eller fungerande uppföljningsregler. Kommunen anser att det endast är Skatteverket som kan veta hur länge en avliden väntat på begravning. Om förslaget genomförs bör därför anstånd precis som i dag sökas hos Skatteverket och inte hos huvudmannen, men efter 30 dagar.

Uppsala läns landsting konstaterar att det i vissa fall, t.ex. när hjärnundersökningar ska genomföras, kan bli svårt att klara gränsen en månad. I det absoluta flertalet fall bör det dock gå att klara denna gräns.

Södermanlands läns landsting anser att en halvering av den längsta tillåtna väntetiden till en månad skulle kunna stoppa och förhoppningsvis vända nuvarande trend. Man tillstyrker därför förslaget.

Östergötlands läns landsting ser positivt på utredningens förslag att förkorta tiden mellan dödsfall och gravsättning/kremering eftersom detta kommer att innebära en minskad beläggning på bårhusen.

Kalmar läns landsting tillstyrker betänkandet i denna del.

Skåne läns landsting tillstyrker detta förslag.

Värmlands läns landsting anser att det är bra att tiden mellan dödsfall och gravsättning eller kremering förkortas, men finner att den föreslagna tidsfristen fortfarande är för lång. Med hänsyn till de förändringar av kroppen som trots kylanordningar kan uppstå redan efter en vecka är det inte etiskt försvarbart att förvara avlidna längre än maximalt 14 dagar. Anstånd i upp till en månad bör kunna lämnas av huvudmannen för begravningsverksamheten om det finns skäl för det, anser landstinget. Om den föreslagna tidsfristen på maximalt en månad ska gälla bör det krävas särskilda skäl för anstånd i upp till två månader. Det bör alltså inte räcka med sådana skäl för anstånd som anges i betänkandet, t.ex. att någon anhörig har förhinder eller att särskilda önskemål om präst eller lokal inte kan uppfyllas inom en månad.

Gävleborgs läns landsting instämmer i betänkandets förslag.

Jämtlands läns landsting instämmer i betänkandets slutsats att tiden mellan dödsfall och gravsättning eller kremering inte får ökas. Betänkandets förslag om en förkortning av den tillåtna tiden till en månad är därför bra, menar man.

Dalarnas läns landsting ser positivt på att utredaren uppmärksammar problemet med att allt längre tid förfaller mellan dödsfall och begravning. Landstinget ser därför i princip positivt på intentionerna att korta tiden i enlighet med utredningens förslag. Landstinget föreslår att man sätter en normalväntetid på 14 dagar samt en borte gräns vid en månad.

Svenska kyrkan instämmer med utredaren att gravsättning eller kremering ska ske snarast möjligt. Kyrkan framhåller att det är viktigt att bryta den rådande trenden med allt längre väntetider mellan dödsfall och begravning.

Göteborgs stift anser att utredaren är rätt ute då hon behandlar frågan om tiden mellan dödsfall och begravning eller kremering. Utredarens förslag innebär dock inte, vad stiftet kan se, någon förändring eftersom huvudmannen ändå kan medge anstånd.

Härnösands stift tillstyrker förslaget, men anser att man bör vara restriktiv med dispens/uppskov.

Linköpings stift accepterar den föreslagna månaden som maxgräns.

Luleå stift välkomnar förslaget om en halvering av den tillåtna tiden mellan dödsfall och begravning. För att förändringen ska få önskvärt genomslag föreslår stiftet att det ska krävas särskilda skäl för att huvudmannen ska kunna medge anstånd med gravsättning eller kremering.

Lunds stift anser att det är bra med en tidsfrist på en månad mellan dödsfall och gravsättning.

Skara stift tillstyrker framlagda förslag.

Stockholms stift välkomnar förslaget att den längsta tillåtna tiden mellan dödsfall och gravsättning eller kremering ska bestämmas till en månad. Stockholms stift vill också framföra att huvudmannen för begravningsverksamheten bör medge anstånd med gravsättning eller kremering i upp till två månader efter dödsfallet endast om det föreligger synnerliga skäl. Detta för att betona bestämmelsens undantagskaraktär, anser stiftet.

Strängnäs stift ser positivt på utredningens förslag.

Västerås stift tillstyrker utredningens förslag.

Växjö stift tillstyrker utredningens förslag.

Göteborgs kyrkliga samfällighet anser att utredaren har rätt i sina konstateranden vad avser tiden mellan dödsfall och begravning eller kremering. Man påpekar dock att det oftast är en rad sammanfallande faktorer som orsakar väntetiden. I praktiken innebär inte utredningens förslag någon förändring eftersom huvudmannen ändå kan medge anstånd, anser man.

Malmö kyrkliga samfällighet ser det som en riktig åtgärd att den lagstadgade tiden krymps till en månad.

Uppsala kyrkliga samfällighet tillstyrker utredningens förslag.

Norrköpings kyrkliga samfällighet tillstyrker utredningens förslag.

Örebro kyrkliga samfällighet delar oron över att väntetiderna blivit allt längre och stöder förslaget om att tiden mellan dödsfall och gravsättning eller kremering minskas till högst en månad.

Linköpings kyrkliga samfällighet har inget att invända mot utredningens förslag.

Lunds kyrkliga samfällighet tillstyrker förslaget om att korta tiden mellan dödsfall och gravsättning eller kremering.

Bollnäs-Ovanåkers kyrkliga samfällighet är positiv till förändringarna enligt utredarens förslag och särskilt positivt ser man på förslaget att förkorta tiden mellan dödsfall och gravsättning eller kremering.

Kristianstads kyrkliga samfällighet tycker att det är bra med en förkortad maximitid mellan dödsfall och gravsättning/kremering, i enlighet med förslaget.

Vänersborgs och Väne-Ryrs kyrkliga samfällighet anser att tiden mellan dödsfall och gravsättning bör förbli oförändrad, dvs. två månader. Samfälligheten anser att anstånd för gravsättning eller kremering ska ges av huvudmannen och inte av Skatteverket.

Visby domkyrkoförsamling menar att det är olyckligt om förslaget innebär att de anhöriga inte får den ceremoni de önskar sig. Man kan ur ett gotländskt perspektiv inte se att det föreligger något behov av att förkorta den nuvarande tidsgränsen.

Lycksele församling instämmer i förslaget att förkorta tiden mellan dödsfall och begravning till en månad, men påpekar att fördröjningen p.g.a. handläggningen av dödsbevis av läkare, landsting och Skatteverket skapar problem.

Norrtälje-Malsta församling tillstyrker utredningens förslag.

Ulricehamns kyrkliga samfällighet tillstyrker utredningens förslag, men anser att dispens bör ges av Skatteverket, som är neutrala i handläggningen.

Lomma församling tillstyrker utredningens förslag. Församlingen påpekar att tiden mellan dödsfall och gravsättning eller kremering tenderar att öka för varje halvår. En förkortning av tiden mellan dödsfall och begravning från två till en månad kan uppfattas som samhällets värnande om den döde och dennes rätt att snarast få en värdig gravsättning eller kremering, menar församlingen. Dispens gällande gravsättning eller kremering bör ges av Skatteverket och inte av lokal kyrkogårdsmyndighet.

Södra Öknebo kyrkliga samfällighet stöder förslaget att begravningslagen ändras så att den längsta tiden mellan dödsfall och gravsättning eller kremering bestäms till en månad.

Toarps kyrkliga samfällighet samtycker inte till förslaget med hänvisning till den själavårdande aspekten. Sorgeprocessen tar tid, menar man, och tiden mellan dödsfall och gravsättning bör inte vara för kort.

Bro kyrkliga samfällighet delar utredarens önskan att tiden behöver kortas ner, men föreslår fem veckor som maximal tid.

Glanshammars församling delar utredarens inställning att det ska införas en längsta tid mellan dödsfall och gravsättning, men menar att den kan vara sex veckor.

Sorsele församling: Se avsnitt 15 (Övriga synpunkter).

Håsjö kyrkliga samfällighet (f.d. *Stugun-Borgvattnets kyrkliga samfällighet*) anser att förslaget i utredningen beträffande tiden mellan dödsfall och gravsättning inte behöver ändras.

Växjö församling instämmer i utredningens förslag.

Borås kyrkliga samfällighet anser att det är bra att tiden mellan dödsfall och gravsättning eller kremering förkortas. Församlingen anser dock att Skatteverket bör ha ansvaret för att bevilja anstånd, även efter en månad efter dödsfallet.

Jönköpings kyrkliga samfällighet tillstyrker utredningens förslag.

Sammanfattningsvis framgår det att av de 35 kyrkliga instanser som besvarat utredningens förslag beträffande tiden mellan dödsfall och gravsättning eller kremering tillstyrker 30 instanser utredningens förslag, medan fyra instanser avstyrker och en ställer sig tveksam till utredningens förslag.

Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbund delar utredarens grundläggande synsätt. Man menar dock att syftet inte helt uppnås genom den föreslagna bestämmelsen. Administrativt sett blir det svårbemästrat för huvudmannen om en anhörig inte ansöker om dispens. Dessutom anser förbundet att kraven för dispens ytterligare bör skärpas utöver utredningens förslag.

Sveriges begravningsbyråers förbund framför sitt stöd för utredningens förslag. Man tillägger att det är av allra största vikt att vi visar stor respekt och hänsyn vid dödsfall och begravning och att detta gäller även tiden mellan dödsfall och gravsättning/kremering. Förbundet anser dock

att eventuellt anstånd bör sökas hos Skattemyndigheten och inte hos huvudmannen.

Fonus ställer sig avvisande till förslaget. Tiden mellan dödsfall och kremering eller gravsättning bör förkortas ytterligare. Den bör bestämmas till två veckor, dock högst tre veckor, anser man.

Föreningen Sveriges kyrkogårdschefer anser att det rimliga vore att Skatteverket beviljar anstånd även efter 30 dagar och inte överlåter detta till begravningshuvudmannen.

Av de instanser som lämnat spontana remissvar i frågan ställer sig följande positiva till utredningens förslag: *Märsta kyrkliga samfällighet*, *Landskrona församling*, *Västerås stifts församlingsförbund* och *Församlingsförbundet i Skara stift*. Följande instanser som lämnat spontana remissvar i frågan ställer sig negativa till utredningens förslag: *Värmdö församling* (som vill behålla de nuvarande två månaderna som tidsgräns) och *Botkyrka församling*.

12. Ekonomiska konsekvenser

Kammarkollegiet delar utredarens bedömning av kollegiets resursbehov i de delar som avser fastställande av begravningsavgift. Man påpekar dock att om arbetsuppgifterna rörande begravningsverksamheten, inklusive tillsynen av denna, samlas hos Kammarkollegiet innebär detta att ett ytterligare resursbehov uppkommer hos kollegiet. I så fall behövs således ytterligare anslag, framhåller man.

Länsstyrelsen i Stockholms län förutsätter att länsstyrelserna tillförs ökade resurser om utredningens förslag genomförs. Detta gäller även vid en eventuell koncentration av begravningsfrågorna, eftersom ambitionsnivån för länsstyrelsernas uppdrag då samtidigt höjs.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län konstaterar att man i betänkandet inte föreslår någon ökad resurstilldelning, trots det merarbete som beräknas uppstå. Inte heller transfereringskostnader behandlas i betänkandet. Myndigheten menar att full kostnadstäckning måste vara tryggt om betänkandes förslag genomförs.

Länsstyrelsen i Norrbottens län anför att ett förtydligande av länsstyrelsernas tillsynsansvar kommer att skapa en förväntan hos allmänheten på en mer aktiv tillsyn. Denna förväntan är inte möjlig att tillmötesgå om inte länsstyrelsens anslag ökas.

Svenska kyrkan delar upp sitt remissvar i följande två delar:

1) Svenska kyrkan på nationell nivå: Kyrkan noterar att utredaren medger att målsättningen med en huvudman per kommun kommer att kräva en stor arbetsinsats från Svenska kyrkans sida och likaså medföra

kostnader för kyrkan. Utredarens bedömning att en ordning med färre huvudmän och större förvaltningsområden på sikt kommer att medföra ökad effektivitet, högre kvalitet och minskade kostnader innebär inte att kostnaderna på nationell nivå kommer att minska. Kyrkan menar att utredaren inte hållit isär begravningsverksamhetens ekonomi hos de kyrkliga huvudmännen och den kyrkliga ekonomin på nationell nivå.

2) De kyrkliga huvudmännen: Kyrkan konstaterar att utredaren inte tagit fram några beräkningar av tillkommande kostnader. Man medger att sådana uppskattningar är svåra att göra, men påminner om att ordningen med en huvudman per kommun självfallet kommer att få konsekvenser för huvudmännen i form av ökade kostnader under en övergångsperiod.

Strängnäs stift noterar att om utredningens förslag genomförs kommer det att medföra en ökad arbetsinsats för Svenska kyrkan. Stiftet delar inte utredarens uppfattning att större förvaltningsområden medför ökad effektivitet, högre kvalitet och minskade kostnader.

13. Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Länsstyrelsen i Dalarnas län konstaterar att även om begravningsfrågorna är en liten del av länsstyrelsernas verksamhet krävs förberedelser för en eventuell koncentration av uppgifterna till färre länsstyrelser. Om ikraftträdandet ska ske i enlighet med utredningens förslag är det särskilt viktigt att de länsstyrelser där verksamheten kommer att förläggas får reda på detta i god tid, så att förberedelseåtgärder kan vidtas.

Jönköpings kyrkliga samfällighet tillstyrker förslagen, förutom förslaget om en gemensam begravningsavgift inom varje kommun. Man anser att det inte är möjligt med en utjämning av avgiftssatsen förrän en organisation med en huvudman finns i varje kommun.

Fonus vill erinra om att landets huvudmän redan har skapat en lång rad olika gravskick som finns redovisade i betänkandet. Om utredningens förslag i denna del läggs till grund för en lagstiftning bör det av bl.a. rättssäkerhetsskäl finnas övergångsbestämmelser. I övrigt har man inget att erinra mot vad utredaren föreslår.

14. Författningsförslagen

Kammarrätten i Stockholm föreslår följande ändringar i utredningens författningsförslag:

Begravningslagen

Kammarrättens förslag:

Utredningens övriga författningsförslag medför att avsnittet inte längre enbart kommer att handla om definitioner. Enligt Kammarrättens mening blir därmed rubriken ”Definitioner”, även med beaktande av att ”m.m.” lagts till, missvisande. Kammarrätten anser att rubriken

”Inledande bestämmelser” passar bättre för att beskriva innehållet i avsnittet.

1 a § begravningslagen

Utredningens förslag:

Definitioner av olika gravskick finns i begravningsförordningen (1990:1147).

Kammarrättens förslag:

Regeringen får meddela föreskrifter om det sätt på vilket den avlidna gravsätts (gravskick).

Kammarrätten ställer sig tveksam till om ytterligare definitioner behövs, men om de behövs bör de anges i lag.

9 kap. 6 § fjärde strecksatsen begravningslagen

Utredningens förslag:

- kremering och andra begängelsemetoder enligt 3 a kap.,

Kammarrättens förslag:

- kremering och andra begängelsemetoder *för vilka regeringen meddelat tillstånd enligt 3 a kap.,*

Med anledning av att samma regler ska gälla för kremering och andra begängelsemetoder enligt 3 a kap. 3 § begravningslagen ställer sig Kammarrätten tveksam till om den av utredningen föreslagna ändringen i 9 kap. 6 § fjärde strecksatsen är nödvändig. För det fallet att ändringen anses nödvändig förordar Kammarrätten, med hänsyn till att de andra begängelsemetoderna inte framgår direkt av det föreslagna 3 a kap., att strecksatsen utformas på ovan angivna sätt.

3 § begravningsförordningen

Utredningens förslag:

- Kistgravplats: en bestämd gravplats, inritad på gravkarta, med plats för en eller flera kistor som upplåts med gravrätt.

Kammarrättens förslag:

- Kistgravplats: en bestämd gravplats, inritad på gravkarta *och upplåten med gravrätt, med plats för en eller flera kistor.*

Enligt Kammarrättens mening kan de i 3 § begravningsförordningen föreslagna definitionerna av kistgravplats och urngravplats skapa oklarhet om vilket subjekt som upplåts med gravrätt. Utredningens förslag till definition av dessa begrepp kan lätt misstolkas och uppfattas som att det är kistan resp. urnan, inte gravplatsen, som upplåts med gravrätt. Vidare påpekar Kammarrätten att begreppet ”kyrkofullmäktige” inte längre förekommer i någon författning sedan år 2000. Man anser att begreppet

”kyrkofullmäktige” i 13 d § i begravningsförordningen i utredningens författningsförslag ska bytas ut mot ett mer generellt och i utredningsförslaget förekommande begrepp, förslagsvis ”huvudmannen”.

Synpunkter på utredningens författningsförslag har också inkommit från *Tranås kommun*, som endast yttrar sig om utredningens författningsförslag rörande 13 d § begravningsförordningen. Kommunen föreslår att texten ”samt födelse- och dödsdatum” tas bort samt att ”kyrkofullmäktige” ersätts med ”huvudmannen”. Man anser att födelse- och dödsdatum inte bör vara obligatoriskt, utan att lokala variationer bör få förekomma.

Svenska kyrkan lämnar följande kommentar och förslag till ändringar av författningsförslagen i utredningen:

9 kap. 4 a och 4 b §§ begravningslagen

Utredningens förslag:

Den avgiftssats enligt vilken begravningsavgift ska betalas ska vara densamma inom en kommun. Om det finns fler än en huvudman för begravningsverksamheten inom en kommun ska huvudmännen senast den 15 oktober varje år samråda med varandra i frågor som rör förslag till begravningsavgiftssats. Till samrådet ska även det eller de begravningsombud som är verksamma inom huvudmännens förvaltningsområden kallas.

Paragraferna beskriver den övergångslösning som utredaren föreslår ska gälla till dess en ordning med högst en huvudman per kommun ska genomföras 2018. Svenska kyrkan anser dock att förslaget utgör ett ingrepp i Svenska kyrkans självbestämmanderätt över den egna organisationen.

10 kap. 2 a § begravningslagen

Utredningens förslag:

Till begravningsombud ska förordnas en för uppdraget lämplig och kvalificerad person. Vid bedömningen av en persons lämplighet ska särskilt beaktas kunskaper inom ekonomi samt kunskap om och förståelse för olika religioner och livsåskådningar samt dessas begravnings seder.

Svenska kyrkans förslag:

Till begravningsombud ska förordnas en för uppdraget lämplig och kvalificerad person. Vid bedömningen av en persons lämplighet ska särskilt beaktas kunskaper inom ekonomi *samt kunskap om olika religioner och livsåskådningar samt olika begravnings seder*.

Kyrkan anser att utredningens formulering knyter begravnings seder till enskilda religioner och livsåskådningar på ett alltför kategoriskt sätt. En

religion omfattar ofta en stor mångfald av seder och traditioner, framhåller kyrkan. Seder och traditioner kan även överskrida religionsgränserna och är dessutom dynamiska och föränderliga.

10 kap. 7 § begravningslagen

Utredningens förslag:

Ombudet har rätt till skälig ersättning för sitt arbete och sina kostnader. Ersättningen fastställs av länsstyrelsen, betalas av huvudmannen och utgör en kostnad för begravningsverksamheten. Också kostnader för ombudets utbildning ska betalas av huvudmannen.

För att det inte ska råda någon oklarhet menar Svenska kyrkan att det också i fråga om utbildningskostnaderna tydligt bör anges att de utgör en kostnad för begravningsverksamheten.

52 § 5 begravningsförordningen

Utredningens förslag:

Huvudmannen ska senast den 15 maj varje år samråda med den av huvudmannen utsedde godkände eller auktoriserade revisorn i frågor som rör huvudmannens årsredovisning och kravet på särredovisning av begravningsverksamhetens intäkter och kostnader. Om huvudmannen har utsett två eller flera godkända eller auktoriserade revisorer är det tillräckligt att samrådet sker med en av dessa. Av 10 kap. 2 § andra stycket begravningslagen (1990:1144) följer att om det förordnas fler än ett begravningsombud för samma huvudman ska länsstyrelsen besluta om arbetsfördelningen mellan ombuden.

Svenska kyrkan anser att mindre församlingar uppfyller de villkor som ställs i paragrafen. Utredaren hänvisar till att kyrkoordningen innehåller en bestämmelse om att samtliga församlingar ska avsluta den löpande bokföringen med en årsredovisning. Kyrkan anser att det dock knappast är lämpligt att författningsbestämmelser grundas på en organisations interna bestämmelser. Paragrafen bör därför ändras så att det framgår att bestämmelsen gäller församlingar som uppfyller kraven i bokföringslagen och i övrigt i förekommande fall, anser man.

Slutligen anser *Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation* i en kommentar beträffande definitionen av huvudman att ordet "territoriell" bör läggas till framför ordet "församling" i början av definitionen.

1 kap. 1 § begravningslagen

Utredningens förslag:

- huvudman: församling inom Svenska kyrkan eller kommun som ska anordna och hålla allmänna begravningsplatser för dem som är folkbokförda inom ett visst geografiskt avgränsat förvaltningsområde.

Svenska kyrkans arbetsgivarorganisations förslag:

- huvudman: *territoriell* församling inom Svenska kyrkan eller kommun som ska anordna och hålla allmänna begravningsplatser för dem som är folkbokförda inom ett visst geografiskt avgränsat förvaltningsområde.

15. Övriga synpunkter

Kammarrätten i Stockholm anför när det gäller tiden mellan dödsfall och gravsättning eller kremering att Skatteverket inte längre bör handlägga anståndsfrågor, utan att ansvaret för detta istället kan överföras på annan myndighet, exempelvis länsstyrelserna. Denna fråga har visserligen inte legat inom ramen för utredningens direktiv, men Kammarrätten anser likväl att ställning även ska tas till denna fråga vid en sådan översyn av begravningsförfattningarna som det nu är fråga om. Vidare anser Kammarrätten att det i en övergångsbestämmelse bör fastslås det som utredaren föreslår om att förkortad tid från dödsfall till gravsättning eller kremering ska tillämpas på dödsfall fr.o.m. den 1 januari 2011 och att den tidigare tvåmånadersregeln ska gälla dödsfall dessförinnan.

Visby stift påpekar att frågeställningar som rör utlandsboende kyrkotillhöriga och svenska medborgare i övrigt bör utredas vidare eftersom man i betänkandet inte behandlar sådana frågor.

Uppsala kyrkliga samfällighet framhåller att en viktig fråga i samband med uppgörelsen om Svenska kyrkans förändrade relation till staten som trädde i kraft år 2000 var att staten skulle avstå från att söka reglera kyrkans inre organisation och indelning. Runt om i landet sker redan förändringar på lokal nivå, så att kyrkans församlingar och samfälligheter kan bilda bärkraftiga enheter. Dessa processer pågår med fokus på såväl kyrkans uppdrag enligt lagen om Svenska kyrkan och kyrkoordningen som uppdraget att förvalta begravningsverksamheten. Samfälligheten menar att de aktuella förslagen innebär ett statligt ingrepp i den kyrkliga organisationen som är olämpligt mot bakgrund av kyrka-statuppgörelsen och kyrkans pågående strukturprocesser.

Sorsele församling anser rörande betänkandets avsnitt 5 (Begravningsclearing) att problem kan uppstå vid bl.a. urngravsättningar när det är flera huvudmän inblandade, t.ex. då begravningsceremonin hålls hos en huvudman, förvaring och visning hos en annan och gravsättningen hos en tredje. I dag är det ju endast den huvudman där gravsättningen sker som har rätt att begära clearingersättning.

Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbund vill lyfta fram ytterligare synpunkter som är av vikt för begravningsverksamheten men som inte tas upp i utredningen. Förbundet frågar sig vad som är en korrekt gränsdragning vid skötsel av gravplats i förhållande till begravningsplatsen. Vidare undrar förbundet hur huvudmännen ska

hantera metalledar efter kremering i enlighet med begravningslagen och miljöbestämmelser eller ur ett etiskt perspektiv.

Sveriges begravningsbyråers förbund såg det som mycket positivt när begravningsombuden blev tillsatta år 2000. Förbundet vill dock framhålla att det inte blev som man hade trott. När det gäller uppgiften att ”företräda personer som inte tillhör Svenska kyrkan i begravningsfrågor” finner man stora brister. En annan uppgift är att tillgodose invandrare och deras traditioner och kulturer. Alla önskemål som invandrarorganisationer haft har alltid praktiskt taget skötts mellan respektive trossamfund, huvudman och begravningsbyrå. Förbundet framhåller därför vikten av att ombuden har kunskap och förståelse för de önskemål och förfrågningar som kunderna har hos begravningsbyråerna. Förbundet har också följande kommentar och tilläggsförslag gällande avsnittet begravningsavgifterna: I 9 kap. 6 § begravningslagen anges vad huvudmannen är skyldig att utan kostnad för dödsboet tillhandahålla. I Sverige avlider varje år ca 3 600 personer med invandrarbakgrund, varav ca 40 %, eller ca 1 400 personer, önskar bli begravna i hemlandet. I sådana situationer kommer dödsboet inte i åtnjutande av någon del av begravningsavgiften, vilket inte kan anses riktigt då det är en skatt som vi alla är med och betalar. Förbundets förslag är därför att man ser över frågan om hantering av begravningsavgiften vid gravsättning/kremering av kista utanför Sverige. Förbundet vill dessutom se en utredning av frågan om tvister i samband med begravning.

Fonus lämnar följande synpunkter: Utredaren konstaterar att kontrollen av särredovisningen behöver förbättras. Även begravningsombudens kompetens behöver förbättras. Utredaren föreslår att kontrollen av hur huvudmannen särredovisar begravningsverksamhetens intäkter och kostnader förstärks genom ökad samverkan mellan begravningsombud och revisor. Fonus noterar att församlingarna inom Svenska kyrkan utöver att vara trossamfund och huvudmän för begravningsverksamheten även bedriver affärsverksamhet i form av begravningsbyråverksamhet. Fonus anser att begravningsbyråverksamhet inte är förenligt med huvudmannaskapet för begravningsverksamheten. Fonus föreslår att begravningsombudens kontroll vidgas till att även omfatta huvudmännens affärsmässiga verksamhet.

Promessa Organic AB föreslår att man bereds tillfälle att inkomma med de uppgifter som krävs för att en bedömning ska kunna göras i etiskt, miljömässigt och ekonomiskt hänseende för metoden promession som sådan såväl som för gravsättningen av stoft, så att promession kan bli beskriven (definierad) i begravningslagens och begravningsförordningens text.

Svenska Tornedalingars Riksförbund påminner om att riksdagen i december 1999 fattade beslut om en nationell minoritetspolitik för att skydda minoriteter och minoritetsspråk.

Sveriges buddhistiska samarbetsråd påpekar att buddhistiska seder kring dödsfall och begravning intar en mycket viktig plats i buddhistens religionsutövning, såväl för den som lämnar livet som för de efterlevande. Samarbetsrådet framför följande önskemål som inte verkar ha berörts av utredningen men som ofta framhävs inom bl.a. de buddhistiska sammanslutningarna i Sverige:

1. Rådet förordar ökade möjligheter för olika trossamfund att inrätta enskild begravningsplats i anslutning till sina religiösa platser eller byggnader. Detta kan avse exempelvis minneslund, asklund eller urnmur/kolumbarium.
2. Rådet ser gärna att det övervägs möjligheter för svenska medborgare att särskilja/dela aska för begravning alternativt spridning inom Sverige och utomlands, inklusive begravning alternativt spridning inom Sverige på två olika platser.